

Universul

Anul XLV Nr. 19

5 Mai 1929

5 Lei

literar

VASILE LEONESCU

C t i t o r i i

VASILE LEONESCU

de GEORGE SCRIOSTEANU

Dacă dibuim începuturile teatrului românesc, din nebuloză vremeurilor de atunci, când artistul era considerat „saltimbac” sau un „pierde-vară”, căruia, aproape nu-i se dădea considerație de om, vedem cât de mare era sacrificiul acelor entuziaști cari îmbrățișau cariera aceasta, — destul de spinoasă și astăzi, — și cât de dureros de suportat martiriul și disprețul ce-l întâmpinau.

De aceia adevăratul apostolat s'a făcut numai atunci, când, ca să devii actor, trebuia să renunți aproape la tot — chiar la familia ta, — și să urci calvarul pribegiei în turneuri desfășurate, pe drumuri presărate cu tot felul de privațiuni și de mizerii cumplite, morale și materiale, și să lupți cu ignoranță, cu mentalitatea întârziată și cu prejudecățile stupide ale publicului din vremea aceea.

Printre acei apostoli necontestați, cari au cimentat cu viața și sufletul lor de martiri și vizionari, temelii teatrului românesc — figura marelui tragedian Vasile Leonescu, apare măreață și impunătoare.

Vasile Leonescu, a început să joace teatru foarte de tânăr, la vârsta de 17 ani, când împins de demonul artei părăsește școala și intră în trupa fraților „Vlădicești”. Era pe la 1883. Atunci îl vede marele Grigore Manolescu care plecase dela Național și-și făcuse o trupă la „Dacia” și-l angajează. A debutat cu rolul „Javert” din *Mizerabilii* lui Victor Hugo, pe care l-a jucat cu multă prestație și naturalitate. Apoi în *Curierul din Lyon*, etc.

După câțva timp afacerile merg prost la *Dacia*; — nu mai sunt bani și Grigore Manolescu se întoarce din nou la Teatrul Național. Dar pentru că-l aprecia mult, pe Leonescu, îl sfătuiește să intre în Conservator, ceea ce se și întâmplă și-l angajează și la Național. Dely 1885 până la 1888 joacă la Național și face și Conservatorul, la clasa maestrului Ștefan Velescu.

Dar după puțin timp Manolescu moare și repertoriul lui, în întregime, este jucat cu succes de tânărul Vasile Leonescu, care în scurt timp ajunge societar (cl. III). Joacă în fiecare seară și succeseleourg ca apele primăverii în: *Ruy Blas*, *Don Carlos* din „Patrie”, de V. Sardou, *Carl Mohr* din „Hofii” lui Schiller, *Ernanii* rolul titular, având ca interpretă principală pe Aristița Romanescu.

Atunci îl vede marele bărbat de Stat, *Take Ionescu*, care-l admiră și-l trimite un an, bursier la Paris. Acolo Leonescu vede teatru și studiază cu Mounnet Souilly. Era în 1892. Avea 26 de ani. După un an se reîntoarce în țară și-și reia activitatea la Teatrul Național. Cere să joace „Othello”, dar este refuzat.

Talent puternic și vîguros cum puține au fost în teatrul românesc, inteligent, cult cum nu se pomenea pe vremea aceea, înzestrat cu o voință de fier și cu o putere de muncă rară, entuziast și cu un suflet de o delicatete feminină, Leonescu a întreținut focul sacru pe al-

tarul Thaliei timp de 40 de ani, creînd nemurări eroi de tragedie, dramă și chiar de comedie. Cu temperamentul lui vîguros, cu vocea lui caldă înzestrată cu acel timbru metalic de o rezonanță fermecătoare și cu o dicțiune atât de perfectă, că se auzea fiecare literă din cuvânt, — cu ochii aceia mari cari electrizau și cu jocul lui de scenă natural și spontan, el atingea culmi neînchipuite, creia, subjugă publicul, îl entuziasma și-l ridica în slăvi neatîșe.

Vasile Leonescu era în drama modernă, dar mai ales în drama istorică și în tragedie un interpret ideal.

Artist de mare envergură înzestrat cu

V. Leonescu în „Regele Lear”

o bogăție variată de calități a jucat și comedie cu succes, e destul să amintim de *Falstaff* din *Nevețele Vesele* și rolul principal din *Soldatul Lăudăros*, etc.

Înalt, falnic, chipș, cu o prestație unică în teatru și cu un corp tăiat anume parcă, pentru eroii de tragedie, cu un cap interesant încadrat ca de o aureolă de părul lui bogat și ondulat, Leonescu era un reprezentant tipic al actorului de rasă, croit parcă pentru această carieră. Când juca se dedubla cu desăvârșire, își puneă tot sufletul în rol — sufletul lui de mare artist, sufletul acela care a iubit atât de mult teatru, și pe camarazii lui, dar care a suferit nespuns, sufletul acela care a creiat, „Regele Lear”, „Petruchio” din *Femea îndărătnică*, *Hipolit* din „Fedra”, *Robert* din „Onoarea”, *Phaduel* din „Pigmalion”, *Uurich Brendl* din „Rosmershoen”, *Răzvan*, *Fastaff* din „Neve-

tele Vesele, (piesă ce nu se mai poate juca astăzi, cu succes din cauză că nu se găsește actorul care să interpreteze acel rol) și înfășărit „Othello”, copilul lui cel mai scump, pe care-l iubea ca un idollatru și pentru care a suferit surdității și a fost silit să plece din teatru, să-și vândă reclivele și odoarele ce moștenise dela părinți și să împrumute bani, cu cari să-și facă o trupă și costume ca apoi să joace pe socoteala lui la Teatrul Lyric, rolul carei ceruse ani de zile, dar pe care, *intriga, ura și micimea rețelească* cari sugrumă caracterele și înlătură talentele din evoluția și marelui, refuzase să-i lădea, în teatrul Național.

Când l-a jucat a fost o revelație. Nu se pomenise atâta succes. Creație covârșitoare. Gazetele îl ridicau în slava cerească. În fiecare zi se scrie despre el și se aduc toate laudele. E cea mai mare creație a lui.

Prigonitul învinsese. Talentul eșise la suprafață ca undelele deasupra apelor.

Și un puran formidabil e împins puternic în gura „urii și a intrigii”, când ministrul director (pe atunci Petre Grădișteanu) îl rechemă și-l face direct societar de cl. I, cea mai înaltă treaptă în teatrul Național.

Dar Vasile Leonescu n'a fost numai un artist mare, el a fost și un distins dramaturg. Teatrul pe atunci, era cu desăvârșire lipsit de un repertoriu românesc și Leonescu care-l iubea cu atâta patimă simțind lacuna și plătisit de traduceri sterile și searbede, se apucă să scrie pentru el. Și rând pe rând, fie singur, fie în colaborare cu bunii lui prieteni, T. Dușacu-Dușu și Grigore Ventura, dă la iveală o serie de piese, majoritatea în versuri, cari se reprezintă cu succes pe scena Naționalului. (Vezi note bibliografice).

Tot cam pe atunci e ales membru al comitetului de lectură unde lucrează ani de zile, aducând servicii reale teatrului.

La 1906, înflăcărează sute de mii de mâini, veniți să vadă expoziția, cu surile din „Povestea Neamului”, și scrierile de el. Chiar marele rege Carol îl admiră și-l invită la palat, unde-l corează cu mâna lui.

Dar pe cât era de bun la suflet pe atât era de cinstit. Și o rezoluție nefavorabilă pusă pe piesa unui viitor director al teatrului îi dă lovitura de grație. Era o piesă să immorală și slabă și Leonescu o respinge. Dar mai târziu autorul ei este numit director al Teatrelor.

Era prin anul 1914. Se deschisese o giunea cu „Fântâna Blanduziei”. Leonescu joacă la deschidere „Scaur” iar soția sa d-na Irina Leonescu „Getta”. Acesta fost cel din urmă rol jucat pe scena Naționalului, acolo unde și-a ros toată viața lui muncind trudnic, căci a doua oară primi o scrisoare laconică cu următorul cuprins:

„Multumesc Doamnei și D-lui Leonescu pentru serviciile aduse teatrului Național”.

Mounet Souilly și Leonescu

Semna directorul cu piesa respinsă. De rândul astă ura și răzbunarea, învinșese. Stejarul fusese doborât. Și astăzi tocmai când teatrul avea mai multă nevoie de el, e scos la pensie fără să fi avut anii impliniți. Lovitura de trăznet! Și cum torni apă fiartă peste o floare, așa a fost lovit el sufletește de acea neînțeleptă răzbunare. Din ziua aceea și până când a murit n-a mai călcat piciorul lui pe scândura Naționalului.

...and era in trupa lui Grigore Manolescu

A luat drumul pribegii. A jucat cu Maria Voiculescu „Salomeea” apoi în diferite turnee.

Jubileul de 40 de ani, și l-a serbat tot în turneu cu „Nerone” de Pietro Cossa. În 1921 a deschis stagiunea teatrului Na-

...in „Heidelbergul de uită dată”

...din Chișinău — unde a mai jucat în alte stagii.

...rolul său rol a fost „Duval-Tatăl” în „Dama cu Camelii” în turneul d-nei Voiculescu. Era timp de iarnă și cu că doctorul îl oprise să mai joace, înțelegea să strice turneul trupei și înainte cu o febră de 40 de grade, când boala l-a doborât și într-o zi, la 11 Martie, soția-i scumpă care l-a iubit și iubit o viață întreagă, se potolise cu el acasă greu bolnav. Era în ziua de 11 Martie 1927.

...pe o zi tristă la ora 6 seara. „Drăguț” cum îl ziceam noi, elevii și admirații lui, ne-a învăluit cea din urmă privire a lui blajină, plină de încredere, apoi ochii i-s-au închis pentru că nu mai luând drumul altei pribegii lungă cu aceia din viață: *reșnicia*.

GEORGE SCRIOȘTEANU

adevarale

Il urâsc de moarte...

Într-o noapte îl găsesem întâmplător într-una din bodegile dela centru, unde venea regulat să-și întâlnească prietenii, să mai schimbe o parolă și să bea și un pahărel cu vin care nu-i plăcea când era de soi.

— „Drăguțicule, ia loc la masa mea”.

Oricât ai fi fost de grăbit, vorba lui blajină care ți se lipea de suflet te ținea în loc lângă el. Și discuțiile începeau. Era un causeur de forță și îi plăceau mult discuțiile literare. Despre teatru vorbea mai rar, și numai când îl trăgeai de limbă. Să nu te fi împins păcatul să fi pomenit însă ceva de Teatrul Național.

În seara aceea, fără să-mi dau seamă am început să-i vorbesc de rolurile jucate de el cu atâta majestăte la Teatrul Național și în cele din urmă să discut numai despre teatru.

Dar spre uimirea mea, văd că se posomorăște, începe să fluere, fumează țigară după țigară, își hățâie picioarele și deodată mă întrerupe cu un glas sugrumat:

— Drăguțicule, nu-mi răpi liniștea. Fii bun și nu-mi mai vorbi de Teatrul Național, căci... și glasul îi tremură... căci îl urâsc de moarte!

După puțin timp am plecat. Afară era o viforniță cumplită. Mă grăbeam să apuc tramvaiul și să merg spre casă, când îl auzii în urma mea:

— „Hai să ne plimbăm puțin, drăguțicule, uite ce aer curat e”.

Și o luă pe calea Victoriei înspre palat. Rămăsei foarte surprins: știam că nu mergea pe calea Victoriei niciodată expres ca să nu vadă teatrul. Din 1914 de când fusese scos la pensie cu japea, nu mai călcase pe acolo.

Când am ajuns în dreptul teatrului a rărit pașii, s'a oprit, și-a plimbat privirile lacom peste toată clădirea, apoi s'a descoperit și a rămas timp îndelungat, cu capul gol, ca un om obidit care se roagă înaintea unei troițe. Crivățul se juca în părul lui bogat imprăștiindu-l în neregulă peste toată fața.

— Acoperiți-vă să nu răciți, și să mergem maestre dragă.

A tresărit ca mușcat de șarpe și a luat-o din loc numai decât. Dar când i-am văzut fața am încremenit:

Ochii aceia mari cari surădeau întotdeauna, acum erau trști și spărgeau în colturile lor două lacrimi grele.

Mai târziu mi-a șoptit ca o ușurare:

— Mi-a trecut pe dinainte toată tinerețea... toată viața mea...

Carmen Sylva

Regele Carol și regina Elisabeta aveau o deosebită admirație pentru Vasile Leonescu. După ce jucase „Petruchio” din Femeea Indărătnică la care asistasă și Suvranii, Leonescu fu invitat la un dejun, la palat.

După dejun urmă o discuție asupra teatrului și Leonescu spuse niște versuri, dintr-o piesă a lui. Dar Regina care îl văzuse în „Petruchio” îi zise în glumă:

— „Domnule Leonescu, D-ta tot așa de crud ești și acasă cu soția D-tale?”

Leonescu, surăse, și după ce se codi puțin răspunse:

— Majestăte stejarul e puternic și înalt, dar îl sfidează rândunica cea mică din slava înălțimilor cerești...

La Paris Leonescu urmărea toată mișcarea teatrală și lua lecții cu Mounnet Souilly, marele titan dela Comedia franceză.

Într-una din zile după ce se terminase lecția Mounnet Souilly îi roagă să-i reciteze niște versuri românești. Leonescu se execută. Era bine dispus și spuse versurile Dumnezeeste.

(N'am văzut artist care să spună versurile ca el).

Când termină Mounnet Souilly care-l urmărise cu atenție, — deși habar n'avea de limba română, — tresări și-i zise cu necaz:

— Ce păcat, că nu sunt și eu român...

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Vasile Leonescu s'a născut în București la anul 1866. Era fiul lui Ioan Leonida pictor de fresci de biserică, artist talentat, ale cărui picturi se mai pot vedea și astăzi în biserică „Hagiul” de lângă hala Traian și în biserică „Iancu Nou”, unde este înmormântat și tatăl și fiul.

Leonescu a făcut școala primară în București, iar liceul la unul din pensioanele de elită din vremea aceea.

De tânăr încă, avea înclinațiuni pentru artă, iubea literatura ca un idolatru și citea mult. Dar cea mai mare dragoste alui era pentru teatru. De aceea la 17 ani când era gata să termine liceul fugi de acasă, părăsește școala și intră în trupa fraților Vlădicești. Dar nu stă decât o stagiune și îl urmează pe Grigore Manolescu care descoperise în tânărul Vasile Leonida (cum se numea pe atunci), un mare tragedian. Mai târziu intră la teatrul Național, și urmează cursurile conservatorului sprijinit și ajutat de Grigore Manolescu.

A fost elevul marelui maestru „Șt. Vellescu”, căruia neplăcându-i numele de „Leonida”, care este adevăratul nume de familie, i l-a schimbat în Leonescu. De aci confuzia pentru unii cari l' credeau evreu, confundându-l cu Al. B. Leonescu-Vampiru, comăcul evreu, contemporan cu el.

La teatrul Național s'a distins și i s'a dat să joace numai roluri principale, din marele repertoriu. A jucat „Petruchio” din „Femeea Indărătnică”; Ruy-Blas, Răzvan, Robert, din „Onoarea”; Hipolit din Fedra, Phadrael din Pigmalion, „Othello” care a fost cea mai mare creațiune a sa, și care dela el nu s'a mai putut juca, negăsindu-se artistul de mare envergură care să întruzească totalitatea calităților cerute de acest rol.

A scris: „In timpul alegerilor” comedie; „In flagrant delict”; „Rosamunda”; „Traian și Andrada”, în colaborare cu Grigore Ventura, tatăl marelui tragedian.

„Ion Vodă cel cumplit”; „Minciuni convenționale”; „Crai de Ghindă”; În colaborare cu Dușescu-Duțu: „Jianu” legendă istorică în versuri (5 acte); „Feneș-Curcucău”; „Două drame țărănești”; „Povestea Neamului”.

A tradus împreună cu G. Ranetti și T. Duțu: „Cyrano de Berjerac” pe care l-a și jucat la Iași cu Aglaia Pruteanu.

După 40 de ani de teatru s'a stins la 11 Martie 1927, în vârstă de 61 de ani.

Teatrul Românesc, a pierdut atunci pe cel mai strălucit slujitor al său, iar prietenii și societatea, un om cu suflet rar, un om în toată puterea cuvântului.

GEORGE SCRIOȘTEANU

P O E Z I E

ELENA VACĂRESCU

CÂNTEC ROMÂNESC

*Galben era câmpul tot,
Lung doinea porumbul,
Toarce sprinten fusul meu :
Inima-i ca plumbul.*

*Sprinten toarce fusul meu,
Inima mi-i seacă,
Ca pe-o frunză 'n vânt s'o lași
Dragostea să treacă.*

*Mult e joasă poarta mea,
Inima trudită :
Dragostea de-o vezi trecând,
Las'o neoprită.*

*S'a lăsat o cioară 'n drum
Pe cofița-mi plină,
Iia mi-i subțire vâl,
Inima mi-i tină.*

*Galben era câmpul tot
Și doinea de-a rândul.
Spune-mi, vânt de toamnă, tu,
Ce'ți tânjește gândul ?*

*S'ar putea să ning 'acum ?
Inima-mi se sbate.
Vai, zăpada va zdrobi
Cuiburile toate*

*Toarce sprinten fusul meu,
Tu, surată dragă,
Vin din inimă să-mi strângi
Tânga mea întreagă.*

*A 'nceput să ningă 'n zări,
Strânge-mi tânga toată,
S'o bocești incetișor
Și s'o'ngropi, surată.....*

ELENA FARAGO

N E L I N I Ș T E

*Râni mai adânci, stânci mai înalte
Pieptul în patimi, veșnic tresalte...
Drumul mă fură, cine mai știe
Ce mă așteaptă, ce vijelie ?...*

*Viața-i un fulger... ritmul sălbatic
Vreau să-l trăesc... ritmul de foc !
Sute de sulfiți, pieptu-mi străpungă
Peste morminte, vreau ca să joc...*

*Soră furtună, sora mea bună
Lasă-te'n suflet.. brațu-l vreau rupt
Vreau suferință, scumpă cunună
Dulce-i osânda, vreau ca să lupt...*

*...Basmе de aur... basmele pier,
Chinu'ntrebării vreau ca să-l stâng :
Stinge-mi simțirea, soră furtună,
Noapte adâncă'n suflet să sfrâng...*

CONST. GORAN

RONDELUL ISVOARELOR

*Din vârf de munți, încet, la vale
Pornesc izvoarele cântând,
Cu unda lor înviorând
Intinsul ce străbat în cale.*

*Și 'n toamnă o lume de petale
Pe unda lor alunecând
Se stânge — și mereu la vale
Pornesc izvoarele cântând.*

*În suflet e atâta jale !
Păduri, de vânturi frământând,
După podoaba lor plângând
Iși pleacă ramurile — agale —
Din vârf de munți, încet, la vale.*

SEB. HORTOPAN

INCEPUT DE PRIMAVARA

*Când roșu soarele pe munți crescui,
Ca un bujor de sânge dintr'o glastră.
Topit lîntoliul norilor căzu
Și cerui cald și proaspăt apăru.
În splendida lui nuditate — albastră.*

*Pe ramuri mugurii plesnesc în vânt
Și 'n glii sămânța se desface 'n două,
Mănoasă seva fierbe în pământ
Și 'n inimosul păserilor cânt
În cuiburi pui golași răsar din ouă.*

*Un chiot lung în zări trandafirii...
În codru brazii-și picură rășina, —
Cum se topește ceara din făclii —
Și'n cântece și jocuri de copii
Pe-un car de flori se'ntoarce Proserpina.*

N. DRAGHICESCU

V E V E R I T A

de MIHAIL SADOVEANU

Lui Ion Al. Brătescu-Voinești

Vânătorii ieșeni păstrează bune și vechi obiceiuri. Unele le țin încă de-acum o sută de ani, când boizade Alecu Șoju și-a adus puști nouă dela Viena. Așa, în primele zile însoțite ale primăverii, caută sîtari în pădurea dela Repedeș. Și-i caută cu aceeași rânduială de atunci, nu cu câni, ci cu copii care intră în sîhlă, bat cu bețele și dau zvoană cu glasurile. Deci am ieșit și eu a patra oară, ieri, în 14 Aprilie, cu câțiva prieteni; și, după ce-am străbătut Socola, am urcat printre vii în piscul cel mare, de unde se vede capitala Moldovei într-o panoramă fără păreche, pe trei coline.

Acolo ne-am oprit puțin tot după o vreme rânduială și ne-am înduioșat, admirînd Iașiul subțil lumină de primăvară și ceață; și am primit cu toții, adînc pătrunși, părerea că așa ceva — Iașiul, văzut dela Repedeș — este unic pe lume. Imdată ni s'au înfățișat, subțil clădirile moderne și subțil lumina nouă, amintirile trecutului legate de ziduri vechi, pisanii și moruinte. Acolo dorm Provozi și Domnițe, boieri și cneaghițe și pulberile iubirilor. Soarele de altă dată zace închis sub pămînt și lespezi.

După ce-am jertfit ca totdeauna, tot după rânduială, acestui ticălos sentimentalism, ni s'a înfățișat Gheorghe Meiu, omul nostru, cu stolul lui de copii. Au ieșit mărunt și slăbuți din iarnă, dar se adună în rând, cu mare însuflețire, smărcăindu-și nasul și ghiontindu-se. De-o sută de ani, în fiecare primăvară, generațiile de copii așteaptă pe vânători. Unii intră în slujbă întăia oară în acest an și simțesc mândrie legitimă. Alții își iau aere de sefi față de cei cu mai puține drepturi. Iar Meiu are predilecție pentru unul pe care-l chiamă Motocel. La acela strigă, pe acela îl îndrumează, către acela își declară neînțelegerile.

Însuși Gheorghe Meiu al nostru e un om rar. În viața lui de toate zilele și în gospodăria din sat nu știu care i-a înțepăt și nici nu mă interesează. Gheorghe Meiu e omul sîtarilor dela Repedeș. Dintr'o întâmplare, a rămas cam băgăleț și schioapătă puțin în dreapta; în toate acestea urcă, scoboară și ține drum cu nedomolită tărie. Dimineata sara, fără armă, la vremea aceasta a sezonelor, numai c'un bețisor în mână, intră în pădure și observă dacă i-au venit paserile cu plisc lung pe care le-aștepătă. Cum înțelege că se anunță mînea, adică pasajul cel mare, pe care el e vânător il așteaptă toată viața, veste grabnică devale, la Iași, și boierii lui se și înfîntăz.

— Sînt sîtari, Meitule?

— Sînt, cucoane, slavă Domnului. De ce îi tot pîndesc! Acuma au venit, au stat asară în pârăle și i-am văzut zburau ca muștele.

Și vânătorii, și copiii, și Meiu pornesc în însuflețire extraordinară, ca să se ducă, după trei ceasuri de trudă prin păduri și râpi, că sîtari — dacă au venit într'adevăr — s'au ridicat peste munți și și-au urmat calea către munte. Cîte odată însă îi iese și lui Meiu

dreptatea, și atuncea obrazul lui ars de trude și năcazuri se luminează. Sîtarii sar din toate desigurile, copii fac o zvoană de s'aude până la cer, focurile de armă detună huruind în văi, iar Meiu are un aer de mulțămire și de protecție, parcă el ar fi crescut șar fi păscut acele paseri străine.

— Nu le-am crescut și nu le-am păscut, cucoane, dar cu stau aicea deauna și sînt străjerul lor.

Așa de ani de zile conduce pe vânători pe Repedeș și în Bărnova nu ca un salariat obișnuit, ci cu pasiune. Deșt nu poartă în mână decât vîrguța lui, el ia parte la toate peripețiile și emoțiunile expediției, îndeamnă, antrenează și încurajează pe vânători, îi poartă să nu piardă nădejdea și să mai cerce un colț de sîhlă, și încă unu, și după aceea vîlcica asta din dreapta, și după asta coasta aceia din stînga. Urcă, scoboară cu noi, iar urcă și scoboară schiopătînd în dreapta și dăscălește pe Motocel.

— Măi Motocel, strigă, bre, la cei din stînga ta să nu grăbească așa!

Copiii se îndeamnă din glas: Hăi, — hăi!, bat în tufari, se strecoară printre lianele pădurii, se inghimpă, în păducel și răsuri, se agață cu picioarele în rugurii de mure, și înaintează cu hărnicie ca niște lighioi cu mișcări și contorsiuni ciudate, până când, cu'n falfăit mare de aripi, sîtarul zvăcnește printre crengi și saltă deasupra pădurii.

— Sîtarul la deal! sîtarul la deal! izbucnesc și băieții, dînd veste vânătorilor.

În ziua de care vorbesc, am găsit soarele în poienile dela Repedeș, ș'o căldură lină, cea dintăiu zi în adevăr blîndă în această țară și schimbătoare primăvară. Din când în când suna vîntul în crengi pe deasupra pădurii. Sticleau ochiuri de apă în încovoieturi de vâlcele și tauri reci și negre în funduri de râpi. Pe la desuri stăruiau încă grămăzi de omăt. Frunzișul mort, bine țesut și bătut sub greutatea zăpezilor iernii, luca în stropiturile de soare într'o culoare de sînge vechiu și stîns. Încă nu-l înțepascră colții ierbii și nu-l spărseseră florile. Rar, pe la fețe inundate de lumină, zăream păcuri de viorele, ca niște fulgi de cer.

Deși eram la jumătatea lui April, pădurea încă mărturisea suferința iernii. Pe-alocuri deschidea hrube de întimerie. În taurile negre parcă rămăseseră cuibărele și ouăle părăsite ale balaurilor viscolelor și furtunilor, care au trecut peste lumea noastră în luna lui Faur. Fagi și plopi rupți și dărâmați mărturiseau bătăliile trecute. Pădurea păstra încă în cuprinsul ei o măhntre ș'o obosală.

Mierle și brigheci zărisem numai în tufisurile dela margine. Aci, în adăncuri, nu falfăiau zboruri, nu țărăiau glasuri. Era neclintire și tăcere.

Într'un tîu, subțil unghiul de omăt al unui clin, stieci un glob de ghiăț. În el văzui, ca într'o crisalidă de diamant, viermele altei ierni cumplite, care va veni după un veac. Iar în sufletul meu,

ca și într'al pădurii, tresări spaima iernii care s'a dus.

Iarna aceasta a anului 1929, care a adus peste noi și peste pădurea aceasta, furtune de ghiăț dela Spitzberg și Novoa—Zemlia, se păstra încă acolo, fulgerată de o rază de soare. Evoca urletele de groază, într'un fel de peșteră a morții, cu sălbăticiunile pitite în covruri reci și cu oameni ghemuiți dincolo, în bordeele lor șubrede, subțil viscolul sfărșitului lumii. Deasupra, însă, fulgerau, în primăvara nouă, săgețile de aur ale arcașului ceresc.

Motocel, locotenentul lui Gheorghe Meiu, umbla înainte pe cărarea ce ducea în fundul râpei. Deodată se opri, în neclintirea pădurii pustii, și dădu un strigăt de bucurie. Înălță brațul și arătă spre furca unui fag:

— O veveriță!

Ne oprirăm în cărare și căutarăm cu privirea minunea pe care o descoperise copilul.

Era într'advăr o veveriță, un ghem de blăniță de culoarea flăcării, cu coada stufoasă adusă pe spinare spre urechi, c'un căpșor minuscul în care licăreau ochișorii, ca două boabe de ploaie ori de lacrimi.

La exclamațiile noastre se mișcă brusc și trecu în partea cealaltă a trunchiului ca să se ascundă de privirile noastre. Apoi apăru mai sus, pe altă creangă.

Tăcurăm. Ea era însă tot neîncercătoare. Se furișă pe o ramură subțire, apoi, desprinzându-se de-acolo, trecu pe un fag mai bătrîn. Făcuse o săritură fără îndoială de pe o creangă joasă, în înălțime; însă fără nici o sfortare, cu și cum puful ei de pe flăcără se desprinsese de aici și plutise în sus. Acolo, în fagul cel bătrîn, se opri puțin cercetîndu-ne, atît cît puturăm să-i observăm cravata albă; apoi dispăru iar în partea opusă. De acolo nu ne vedea ea, și-și închipuia, cu grăunțorul ei de înțeleger, că n'o vedem nici noi.

Imdată ce mă lăsa iarăși la vale, o văzui însă iar. Rămăsei în urma tuturor, privind-o atent și neclintit. Globul iernii era jos, în tîul negru, și ea era sus, flăcără măruntă a vieții. Se temea încă de dușman; rămăsesese încă o clipă în ea, amintirea dezastrului și a mării bătălii, bănuia încă o primejdie acum cînd cînta soarele în crengi; și stătea neclintită ca o frunză, lipită strîns de trunchiul fagului bătrîn; și cu urechea grămădită în scoarță, asculta un ceasornic care bătea acolo măruntel, măsurînd timpul. Nu era însă decît inimioara ei de pușor al fagului, al pădurii și al primăverii.

N'am simțit în acea clipită milă, nici bucurie; ci am avut un simțimant intens de simpatie pentru fărâma ei simbolică de viață, într'o fracțiune a eternității, în tristul și scurtul timp al oamenilor.

Am lăsat-o în îmbrățișarea ei prietenească, ascultîndu-și inima ei ș'a pădurii, subțil mîngăierea soarelui, tatăl nostru al tuturor.

M'am depărtat încet, către tovarășii mei,

GRENADA

(Orașul cu reflexe sanguine)

de MIHAI TICAN

I

Unul din orașele cele mai caracteristice ale Spaniei și al cărui renume a trecut granițele și a străbătut țările străine prin mijlocirea panei scriitorilor și poezilor. • Grenada.

Se prea poate ca numele său să aibă această calitate magică de a atrage simpatia tuturor, după cum se poate ca motivul să se găsească în faptul că acest oraș a fost obiectul a diverse lucrări, a servit de cadru operelor, regiei de scenă dramelor pasionale, de fond romanelor și în epoca actuală, de decor scenariilor diverselor și variatelor filme cinematografice.

Căci Grenada e nici mai mult nici mai puțin decât colțul cel mai poetic al Spaniei de sud. Natura sa, mai mult decât dezvoltarea sa ca oraș i-a câștigat faima universală și numele său e desigur legat de calitățile și frumusețile coprinse în sânul sau în jurul său.

Grenada e colțul poetic și pitoresc. Grenada e orașul visat de pictor, de artist, de poet, de scriitor, fără a fi în același timp un oraș comercial și industrial. Laboratorul savantului nu poate găsi aici obscuritatea și tăcerea trebuincioasă. Lungile coșuri de uzine sunt foarte rare și nu strică atmosfera poetică a locului, cu fumul lor negru care întunecă cerul și așterne pretutindeni valul prozaic al epocii noastre.

Dar înainte de a intra în amănunte cu privire la frumosul oraș, Grenada și la împrejurimile sale să expunem câteva considerații asupra numelui istoric al acestei splendide localități.

De obicei se obsearvă în majoritatea orașelor din sudul Europei și chiar și în unele mai dela nord, în timpul răsăritului și apusului soarelui, o culoare trandafirie, care se răspândește din pricina reverberației primelor și ultimelor licăriri de lumină. Această culoare mai mult sau mai puțin puternică, după gradul de latitudine și mai mult sau mai puțin închisă, după climă, face din Grenada un oraș unic în felul său, pentru că aici nu numai în timpul răsăritului sau apusului soarelui se observă această colorație roză sau roșie, dar chiar și în timpul zilei.

Sosind la Grenada la orice oră din zi, vezi casele rustice sau vilele moderne scăldate în aceste culori. S'ar zice că soarele, care luminează acest oraș a străbătut mai înainte niște cristale colorate. Se prea poate ca lucrurile înconjurătoare, pământul roșcat, arborii sau plantele să provoace această ciudată reverberație dar fapt e că ea există și că impresionează pe vizitatorul, care nu se așteaptă la această particularitate.

S'ar zice că totul e de culoarea rubinului.

Când privești de departe un drum prăfuit, care ar trebui să aibă o culoare cenușie, îl vezi „grenat“ fațada unei case de țară sau a unui imobil modern îți pare „grenat“ caldarâmul depe străzile din centrul orașului are reflexe „grenat“, în scurt toate sunt „grenat“ în Grenada...

S'ar părea deci că numele acestui oraș

nu e arbitrar sau fără rost, de vreme ce tocmai caracteristicile localității corespund numelui său. Mai e de altminteri și o altă dovadă, care sprijină această teză și de care voi vorbi mai departe. Totuși aș putea spune depe acum că sunt celebre în lumea întreagă, „Carmele“ din Grenada, că prin „Carmele“ se înțelege în acel oraș o mânăstire de carmelite, care constituie una din minunile aceluia pământ ca arhitectură și edificiu de artă antică.

După cum se vede totul e, sau pare că e roșu în acest oraș și numele mânăstirii dă și mai multă putere acestei aserțiuni. Grenat și carmin sunt două culori, care se aseamănă, dacă nu se confundă chiar și aceasta dă o idee despre ceea ce e Grenada.

Orașul Grenada propriu zis are un aspect drăguț și liniștit. Străzile principale sunt destul de largi și drepte dar cum treci de centru dai de ulcioare întortochiate și de un aspect ce aduce cu stilul maur și care e o mărturie a trecerii civilizației marocane pe aci. Aceasta nu răpește însă cătuși de puțin poezia locului dimpotrivă acest aspect al orașului vechi dă o impresie mai poetică și aș zice chiar asiatică, căci acest cuvânt exprimă mai curând ideea de vis și legendă. Clădirile noi sau vechi sunt foarte bine întreținute. Casele mari largindu-și volumul pe măsură ce se înalță, după stilul maur, parcă surăd vizitatorului, care se simte parcă înconjurat de atmosferă de mister.

Am mai spus că culoarea luminii, care scaldă orașul dă această impresie particulară, dar în special în ulițele întortochiate din vechile cartiere acolo unde soarele nu pătrunde decât cu greu din pricina apropierii dintre case, această lumină roșiatică e și mai pronunțată și câteodată s'ar zice că zidurile au reflexe de sânge, de acel sânge maur și creștin, care a curs în timpul decadenei dinastiei africane.

Această viziune îți trezește în minte o întreagă epoece de război sângeros, în care exofismul se ciocni direct cu civilizația europeană.

Dar abia s'a risipit această primă impresie și te-ai aventurat mai departe, când o altă nouă se adaugă la cea dintâi. Câmpiile au firește același colorit ca și orașul, dar nu numai pământul și iarba verde au reflexe roșii. O altă particularitate te face să tresari: rodii numeroși cu fructele lor părguite au până și frunzele de această culoare. Fructele se leagănă la capătul crengilor subțiri care se îndoaie sub povara lor. Ușoara adiere a vântului răsfrațe frunzele pomilor și descopăr fața lor inferioară mai roșie ca cealaltă. S'ar crede licăririile unui foc de artificiu.

Am văzut flori la Valencia, dar flori diferite și de toate culorile. În Grenada majoritatea florilor sunt roșii sau roșiatică, și cele mai mult sunt rozele și garoafele. Grădinile caselor rustice, curțile țărănești, serele horticulturilor, toate sunt pline de frumoși trandafiri și garoafe de un roșu ca sângele.

Femeile au și ele tenul trandafiriu. Obrajii și buzele lor sunt rumene gu-

rile lor par niște rodii erăpate sub șita razelor de soare și spre a domni predefleția ce au pentru culoarea actuală a țintului, ele se plimbă purtând un șal de manilla brodat cu mătase și, și nu uită niciodată să-și pună unăr câteva flori din cele care abun prin acea regiune. Toate zâmbesc, și în fundul frumoșilor lor ochi se observă ușor puțină melancolie, puțin negru mijlocul aceluia roșu care te înconjură și te încântă.

Svelte, mlădioase, destul de înalte general femeile din Grenada par to îndrăgostite, deși păstrează un aer perfectă castitate. Ele trec pe lângă și abia îți aruncă o privire, dar prin du-te îți surăd arătându-și dinții încadrați de buze sensuale și roșii sânge. S'ar zice că întreaga Grenada defilează înaintea ochilor, când vremea din femeile acestea, care trează pe chipu-i grațios și trandafiriu culoarea caracteristică a frumosului oraș.

II

Cum ai luat contact cu băstinașii simți captivat. Omul e aspru, dar asta asprime trebuie înțeleasă sub o formă, căci desigur cuvântul nu e ideea justă. Civilizația și-a putut șterge urmele în peninsula iberică, putut să se introducă în cele mai frumoase regiuni, a putut transforma peisaj răzător într-un mohorit șarlatărie ca aceasta să dovedească că a trus pretutindeni poezia, și că a păstrat caracterul firesc al locuitorilor.

Sunt oameni, cari în fond sunt de conservatori că nici un progres captivă. Aceasta înseamnă că nu descum se cuvine produsele genului omenesc, care a transformat totul în vârf până în temelii, dar vor să păstreze pe cât se poate obiceiurile strămoșilor pentru a perpetua farmecul carei conjoară.

Locuitorii Grenadei sunt conservați în fundul sufletului lor și în adesea acceptie a cuvântului. Grenada fiind un oraș relativ mic, n'a cunoscut curentul continuu al infiltrației străine care pătrundează cele mai frumoase obiceiuri și cele mai vechi tradiții. Dacă moda pănitoare lumii, a influențat puțin popoarele dela nord mai reci și mai puțin expansive ea n'a putut să subînțea în regiunile dela sud toate popoarele tradiție și istorie proprie.

Grenada posedă deci un farmec particular pe care nimeni nu i-l ar putea dătră dați. Omul iubește tot ce e admirabil tot ce e modern, dar păstrează cultul istoric și în ochii săi obiceiurile și tradițiile sale nu sunt numai adăugate dar sunt și cele mai frumoase și tot de folositoare ca și modernismele mult sau mai puțin banale.

Pentru un străin, care vizitează Grenada, nimic nu e mai frumos ca lațările unei prăvălii, sau unui monument. Bine înțeles nu lipsesc în oraș nici hotelurile mari nici restaurantele de lux, vreau să spun că ei

stabilimente cu un confort ultramodern, dar ceace atrage e totdeauna ceace e deosebit, ceace e nou pentru un străin, ceace e caracteristic. Dacă Parisul ar fi pretulindeni, ar sfârși prin a nu mai avea nici un farmec...

Dar, să vizităm totuși o prăvălie din Grenada, sau și mai bine un bar sau vreo tavernă oarecare.

Mesele din lemn masiv sunt așezate în colțurile încăperilor cu tavanul jos. Aceste mese sunt în general pătrate și de același stil cu scaunele, cari au trei sau patru picioare și fără spătar. În fund se văd butoaie mari cu cepuri colorate și cu ornamente de alămuri pe care patronul le lustrește toată ziua.

Consumatorii sunt diferiți. Ei stau în jurul uneia din aceste mese și cer să li se servească o sticlă cu vin bun. Se discută tare, se cântă, toți sunt veseli și stau înaintea ce vinul să-și fi făcut efectul.

În aceste localuri nu se vede nici o femeie. Femeile din Grenada își văd de menajul lor, de casa de copii lor. Ele sunt acelea cari se duc în piață și cumpără toate cele trebuincioase pentru casă. Bărbatul cel mai umil vine acasă la el și e servit ca un stăpân. Mâncarea e gata, masa e pusă, familia îl așteaptă...

În această ordine de idei se va înțelege ușor spiritul de sinceritate care domnește în Grenada. Am mai spus că cineva rămâne încântat când cunoaște pe un locuitor din Grenada, și o mai repet. E, omul cel mai sincer, care-ți devine prieten într'un sfert de oră, care e gata să-ți facă cele mai mari servicii fără a aștepta nici cea mai mică retribuție sau recunoștință din parte-ți. E blând, politicos, simpul, supus, respectuos, cunoaște profund doctrinele evangheliei căci grenadezii e înainte de toate un perfect creștin.

Străzile principale ale Grenadei prezintă un aspect din cele mai pitorești. Liniștea care domnește ca o suverană nu e turburată decât de cântecele sau cupletele, care ies din vreo tavernă sau de dulcea melodie a tinerei fete care văzându-și de menaj își cântă cântecul favorit.

Prăvăliile și diferitele localuri sunt deslate. Nu se văd nicieri litere tipărite. O mică firmă anunță felul comerțului atât numai cât trebuie pentru a indica trecătorului unde se găsește stabilimentul. Totul e discret și plăcut în același timp, căci se simte pulsând viața dezvoltată, viața naturală, viața liniștită...

La o mică depărtare de centrul orașului se găsește splendida mănăstire a Carmelor, din Grenada.

Clădită pe o mică înălțime care dominează și încunună orașul roșu, mănăstirea oferă un punct de rezim ochiului care cercetează orizontul. Coloanele și arcele sale roze dau o impresie de măreție și sfîntenie. Se vede de departe și se distinge între toate prin stilul său庄严 și prin maiestatea arhitecturală.

"Carmele" din Grenada sunt una din cele mai vechi mănăstiri din Spania. A fost construită în secolul al XII-lea și în al XIII-lea și fu respectată de cuceritorii mauri. Se spune că dela acea epocă nu a suferit nicio schimbare, nicio reparație. E o imensă clădire albă cu reflexe plastice ca tot ce se găsește în acest oraș.

Construcția sa e mai curând de stil gotic judecând după boltele schitului, care formează în toate părțile firide și se termină, prin raze, în formă triun-

ghiulară sau pătrată, împodobite cu sculpturi de o importanță artistică neîntrecută. Două coloane din piatră cioplită susțin această boltă care înconjoară un fel de grădină interioară în care se remarcă fântâni țâșnitoare cu jocuri de apă foarte interesante. Mănăstirea propriu zisă e situată în dreapta schitului și de partea cealaltă când privești în afară, nu se văd decât ziduri găurite de câteva ferestre, și terminându-se în turnulețe și creneluri din cele mai ciudate ca artă gotică. „Carmele" din Grenada alcătuiesc un fel de fortăreață remarcabilă de un interes special ce nu s'ar putea descrie decât într'un volum întreg, spre a da o idee cu adevărat clară cititorului.

Două alte edificii se disting deasemenea, în frumosul oraș. Primul care pare destul de recent e arena pentru luptele cu tauri, construită ca toate arenele adică de formă ovală, dar într'un stil care aduce mai curând cu arcul roman. Cărămizi de data aceasta cu adevărat roșii, dau un relief plin de exuberanță.

Celălalt e reședința episcopatului, care pare de origină mai clasică fiind de altminteri mult mai bătător la ochi.

Ca și în grădina mănăstirii „Carmelor" se văd în jurul episcopatului fântâni foarte artistice lucrate din marmură; dar acestea nu se văd numai aici căci pe străzile și pe piețele orașului sunt destul de multe. Trebuie să spun însă că nu toate au un caracter clasic sau istoric căci municipalitatea construiește unele foarte moderne aproape la toate răspântiile. Acesta e un semn al occidentalismului care se impune și care obligă pe locuitorii Grenadei să altereze frumusețile naturale și strămoșești ale frumosului lor oraș.

Cine știe! Poate că într'o zi când mișcarea marilor orașe va pătrunde și în sâmul liniștitului oraș, tot farmecul său va dispărea deodată și atunci aceste rânduri vor invoca poate gloriosul trecut lirismul și poezia peisagiului Grenadei din zilele noastre..

MIHAI TICAN

CÂNTECUL LUI MOWGLI *)

așa cum l-a cântat pe stâncă Consiliului când a danțat pe pielea lui Shere Khan.

RUDYARD KIPLING

E cântecul lui Mowgli.

Eu, Mowgli, cânt. Jungla să asculte ce isprăvi am făcut:

Shere Khan spune că va omori — că va omori — că aproape de porți, la amurg, va omori pe Mowgli Broscoiu!

El mănâncă, bea. Bea bine, Shere Khan, când vei mai bea încă? Dormi și visează la prada ta.

Eu sunt singur în pășuni. Vino, Frate Cenușiu! Și tu, Singuraticule, vino, vom auzi astăseară marea fiară.

Adunați pe marii tauri, bivoli, taurii cu pielea albastră și cu ochi furioși. Duceți-i colo și colo, precum vă poruncesc eu.

Mai dormi încă, Shere Khan? Scoală, oh! scoală.

Iată că vin și taurii în urma mea!

Rama, regele bivoliilor, lovi cu piciorul.

Ape din Waingunza, unde s'a dus oare Shere Khan?

El nu-i deloc Sahi ca să sape gropi, nici Mor Paon ca să zboare. Nu mai este nici Mang, Liliacul, ca să se agațe de crângi.

Bambușilor mici, care trosniți, spuneți-mi, unde a fugit?

Ow! e acolo. Ahoo! e acolo. Sub picioarele lui Rama zace schiopul. Scoală te și ucide! Iată vânat: frânge grumazul taurilor!

Tăcere! doarme. Nu-l vom trezi, căci puterea lui este foarte mare. Vulturii s'au scoborât ca să-l vadă. Furnicile negre s'au urcat ca să-l cunoască. Se ține un mare sfat în cinstea lui.

Atata! N'am nimic, ca să mă îmbrac. Vulturii vor vedea că sunt gol. Mi-e rușine în fața tuturor oamenilor.

Imprumută-mi blana ta, Shere Khan. Imprumută-mi vesela ta blană împetrită, ca să mă pot duce la Stâncă Consiliului.

Prin taurul care m'a plătit, am făcut o mică făgăduială, — o mică promisiune. Nu-mi lăpsește decât blana ta ca să-mi țin cuvântul.

Cu cuțitul în mână, — cuțitul de cara

se slujesc oamenii, — cu cuțitul vinăului mă voi coborî ca să-mi iau ce mi se cuvine.

Apelor din Waingunza, Shere Khan imi va da blana sa, căci mă iubeste. Trage. Frate Cenușiu! Trage, Akela!

Grea este pielea lui Shere Khan.

Ceata oamenilor este atârțată. Ei aruncă cu pietre și vorbesc ca și copiii. Gura mea sângerează. Lăsați-mă să plec.

Prin noapte, noaptea cea caldă, alergați iute cu mine, fraților. Vom părăsi luminile satului, vom merge spre lună.

Apelor din Waingunza, ceata oamenilor m'a alungat.

Eu nu le-am făcut nici un rău, dar lor îi era frică de mine. Pentru ce?

Ceată a Lupilor și voi m'ați isgonit.

Jungla mi-e închisă, porțile satului de asemeni.

Pentru ce?

Tot astfel cum Mang zboară între fiare și păsări, tot astfel zbor eu între sat și Junglă. De ce?

Dânțuiesc pe pielea lui Shere Khan, dar inima mi-e tare grea. Pietrele satului mi-au izbit gura și au îndurerat-o. Dar inima mi-e foarte ușoară, căci m'am întors în Junglă. Pentru ce?

Aceste două lucruri luptă în mine, cum luptă șerpii primăvara. Lacrimile îmi curg din ochi și totuși răd.

Pentru ce?

Eu sunt Mowgli, dar pielea lui Shere Khan e sub picioarele mele. Toată Jungla știe că eu am ucis pe Shere Khan. Priviți, priviți bine, o Lupilor!

Ahae! Inima mea e grea de lucruri pe cari nu le înțeleg.

*) Cititorilor „Universului literar", cari n'au citit poate „Cartea Junglei" al lui Rudyard Kipling, — cel mai mare scriitor al Angliei, după Shakespeare, — de un realism și o poezie mișcătoare, le oferim acest fragment al „Cântecului lui Mowgli".

PESTE ANI

de EUG. LITĂNANU

Domnul Pătrașcu înainta greoi prin arșița dogoritoare a după amiezii de vară, spre Palatul de Justiție. Din când în când, parcă obosit se oprea la umbra vre-unui castan de pe bulevardul orașelului de provincie. Stătea locului câteva clipe, privea la ceva în gol, își potriveau ochelarii și silnic pleca mai departe... Cu toată încetineața ce o punea în mersu-i bătrânesc, cu toată zăbava ce-i făcea opririle mai lungi, cu toate că plecase de acasă de aproape trei sferturi de oră, i se părea bătrânului că se apropie prea curând de locașul în care sălășluiește Dreptatea. Ar fi voit să ocolască, să dea în altă stradă sau să înceapă a ploua ca să mai prelungescă... Dar i se făcu rușine descoperindu-se las și mic. În toată viața lui nu-și aminteste să fi avut o atare sovăire nedemnă... Și tresări cu sentimentul acelor religioși cari își fac cruce la amintirea necurată a diavolului.

Atunci fără să știe cum, poate fără să vrea, i se infățișă limpede înaintea ochilor ca aceea chipul palid și chinat din ultimele zile, al lui Victor. Il vedea acolo, între gratii, zdrobit, mut, cu mâinile încleștate într'un dureros gest de nemărginită suferință. Strânse cât putu de tare gura, făcându-i se neclătară nervos și o lacrimă se rostogoli fierbinte de-a lungul obrazului. Bietul Victor! Cât de greu ispășește groșca de a fi iubit o ființă nevrednică... Adevărat, adevărat, gazetele aveau dreptate: crima pasională. Doar n'a furat, n'a ucis pentru scopuri josnice, n'a vrut să se atingă de ceva ce nu-i aparținea. Din contra. Totul era al lui. Era acolo în ființa aceea, închisă toată fericirea vieții lui. Și era gelos de asta. În fiecare clipă stătea la pândă, orice mișcare, orice pas, orice cuvânt, nășteau o bănuială și o interpretare. Intindea urechea în văzduh și vrea să audă ceva, să prindă un zgomot cât de neînsemnat: dar liniștea și calmul ei îi făceau și mai rău tinându-l într'o incertitudine turburătoare. Ah, să fi știut el!... Cum l-ar mai fi sfătuit, cum l-ar mai fi păzit. Și ca fencea nu l-a înțeles. Poate că l-a și disprețuit. Cine știe!... În clipa când a ridicat pumnul și a izbit în neștire ureșas, poate că în mintea lui întunericul care o învăluisese pornea chiar din ochii ei cu profunzimi tenebroase. Bietul Victor!... Și bătrânul își ducea înainte firul gândurilor mai oprindu-se sub vre-un castan, ori pășind rar prin încropeala zilei...

Când ajunsese în colț scoase ceasornicul și-l privi. Cifrele de pe cadran parcă-i erau străine. Nu-i trecuse prin fața ochilor decât sembele negre de pe fondul alb. Și imediat cu acelaș gest reflex își îndreptă mâna spre buzunărelul vestei. Un băștaș -- vre-un vânzător desigur -- îl rugă să-i spună cât e ora. Dar nu-i răspunse. Se miră și el cum de nu știe cât e ora... Se uitase la ceas, doar... Băiatul privi după el lung ca după un om rău. Spre stânga, fațada enormă și palatului ca piața largă astfalfată și în mijloc statuia lui Ștefan cel Mare pe cal, îl făcând să simtă un fior puternic. Simțea că înimă i se strânge deodată cum ai strânge în mână un burete și întreaga lui faptură începe să se pietrifice. Era la hotarul a două lumi: una bună, blândă și liniștită, care îl stătea pentru că-

cunoștea, iar alta aceea în care avea să intre peste câteva clipe, o lume necunoscută, autoritară, interesată, care pentru acesta poate prea puțin îi păsa de dânsul, el dascălul atâtor generații. Și într'adevăr ce mai însemna el acum decât poate o simplă epavă din alte timpuri care își prelinge stîngher umbra dealungul zidurilor unui oraș în care mai bine de patru decenii făcuse apostolat. Știusese doar să-și facă datoria, de aceea se simțea atât de străin și oarecum surprins, acum când se vedea silit să deschidă porți grele și să se găsească în fața atâtor oameni, care dacă nu-i vor fi binevoitori, dar desigur se vor uita la el cu multă curiositate și poate compătimire. Totuși trebuie! Trebuie să meargă până la sfârșit! Și se revolta la gândul că copilul lui, fire pașnică și cinstită, printr'o întâmplare atât de stupidă să fie scos din rândul oamenilor și așezat printre borfași și toți mizerabilii și părăsiții soartei. Ii trebuia bătrânului o mare sfortare de imaginație pentru ca să poată înțelege și admite așa ceva. În mintea lui nășteau din ce în ce mai confuz gânduri și păreri, care unele cu mult prea depărtate de caz, ba chiar și absurde. Așa bunicăra își amintea cum la sfârșitul unui an școlar odată un elev din cursul superior venise să-l roage ca să-i îndrepte nota, care-l făcea să piardă anul... Știa el că un singur punct era hotărâtor asupra situației elevului, dar n'a voit să vadă mai departe. Și de aceea s'a purtat astfel. A doua zi când fu vestit că elevul se sinucisese avu o clipă senzația că se încovorie sub apăsarea unei mâini care îi se încleștează în ceafă... Dar în prezența colegilor se schimonosi într'un râs batjocoritor. Ha, ha, ha!... Niciodată parcă nu mai răseșe ca atunci: „sinistru” -- se gândea el.

Întă astăzi, pentru nimic în lume n'ar mai putea să rădă așa. Și nici să mai fie astfel. Parcă toți oamenii fusese ca el și cu toate astea lumea nu se oprea în loc. Ba, poate dacă ar fi fost și el altfel, cine știe de nu era mai mulțumit acum. Căci între felul cum înțeleg unii să-și facă datoria și cum aceeaș datorie alții și-o îndeplinesc, există mari deosebiri. Și începu de aici să mângâie un alt gând, care-l însemna: „Domnule Judecător, n'am venit să vă îndemn la ceva necurat sau să-mi treacă prin gând să vă împiedic dela îndeplinirea datoriei, dar o mână de ajutor!...”

Traversă strada, aruncă un ban în pălăria cerșetorului și-și aprinse o țigară. Aspiră cu plăcere fumul îmbrățișând într'o privire clădirea palatului dela un capăt la altul și se îndreptă spre intrarea unde staționează la rând trăsurile și mașinile. Privi ceasornicul, îl confruntă cu orologiul și găsi o diferență de cinci minute. Aduse ușor minutarul peste cinci minute și-l fixă așa. De abia patru! E ora patru. Crede că va termina curând. Ah, de-ar trece orele astea mai repede. La șase sau șase și jumătate cel mai târziu va avea în mână rezultatul. Își trecu batista pe frunte, apoi în jurul gâtului și intră pe poarta de stejar în sala răcoroasă.

Aci stătu câteva clipe locului, privi în stânga, în dreapta, vroi să întrebe ceva pe ușier, apoi se răsândi și aproape mecanic împinse ușa cu resort. Sala pa-

șilor pierduți gemea, forfotea o lumă stranie, apăsătoare, cu mersul nesigur, înfrigorată, având măsca unei expresii care varia între groază și imbecilitate, iar peste toate acestea domnea vacanța.

Ocoli un grup de oameni de țară care ascultau, cu gâturile întinse, un avocat la vorba cu gesturi largi și în gură mare, aranjându-le încă o amănare de termen. Mai departe, la una din sepe peste capul apodului, care striga matorii, zări în fund magistrații în rochițe cu crucea dinainte. Intoarse capul și spăina acelor copii ce trec prin fața unei camere mortuare. Găsi aceasta o slăbiciune de neiertat. Se întoarse deci la ușă ca să privească de aproape, în voie. La urma urmei nici el nu prea înțelege, dar ce întorsese așa de iute capul. De ce? Acum se uita la fiecare magistrat la parte, se opri ceva mai mult asupra procurorului, apoi la grefier, și mânănd mulțumit ca atunci când te eluși de o obligație grea. Și fiindcă auzise că il țintea cu o privire prea antipatică care îl îndispunea, găsi nimerit să-l treacă, unde-i cabinetul d-lui judecător de instrucție. „Mergeți în fund pe dreptul prima ușă!...” Și bucuos de această versiune, întoarse cu demnitate spre apodului.

În fund, pe cele trei bănci și în picioare, lângă perete, într'o așteptare plină de respect, adăsta o lume diversă. Nu se uita înainte să vadă, ci o zări în trecut, fără să dorească aceasta când apăsa mânerul ușii ca să intre. În curentul din deschizătură tuși sec de două ori, iar să lița goală tuși și ea la fel de două ori. Aici, în afară de tubul caloriferului, nu se vedea altceva decât pereții înalți și la câțiva pași ușa cu geamuri mate întredeschisă. Își scoase ușor pălăria și de mol trecu în biroul în care lucrau la mesele lor câțiva funcționari. Unul din ei se ridică politicos și-l conduse în cabinetul judecătorului de instrucție.

Dela ușă până la biroul de stejar așezat în fund, un covor roș se întindea îngust pe parchetul lucitor ca o limbă uriașă. Cel mai greu drum pe care-l făcuse în viața lui. Ar fi preferat, așa să-l bit de puteri cum era, să urce oricând deal, să fie în oricare altă parte, numai nu aici. Ii veni în gând să spuie un ce vânt de scuză și să plece numai decât însă își dădu seama că ar fi fost ridicol. Și decât așa mai bine să întămbuieze un truc. Nu-i nimic vinovat. Nu face nimănu rău prin asta. Să se dea deci drept cu capul sus către acest judecător în fața căruia nu trebuie să se umilească. Să discute despre altceva. Da așa să facă... Și, hotărât, disprețuind teama ce i-o inspira cu câteva clipe mai înainte covorașul, liberându-se de sub poron oricărei griji, se grăbi să întindă mână judecătorului. „Îmi dai voie...” Iar după ce-l privi puțin cu atenție: „Te-am văzut trecând adesea pe strada mea și pe alte părți și mi-ai părut simpatice și mi-ai știu cum am simțit că mă atrage ceva către d-ta. Voiam să te cunosc și drag să-ți spun, n'am simțit o plăcere mare ca astăzi când am putut să te văd...” Și bătrânul vorbea înaintea dinții inima spre cea mai mare nedumerire a celui ce-l asculta. Ba chiar vroia să-l daoge că deși e tatăl unui om care a ucis, îl roagă să nu pună în logă-

in stranamatale

BELLE DE JOUR

de J. KESSEL

„L'Equipage" — epopeea omului inaparat — „les Captifs" — litaniiile celor scindii de tuberculoză, „les Boeufs purs" — romanul adevăratei noblețe, „Nuits de Princes", „Nuits de Sibirie" — nopți trăite, într'un cavant toate scrierile lui Kessel, răscolesc adanc sufletele cititorilor.

„Belle de Jour" ultima lui operă, apărută mai întâi în foiletonul jurnalului „Gingoire, se editează acum de către N. R. F. Cititorii ziarului citat nu au gustat-o. Faptul îl constată, cu oarecare amărăciune, însăși autorul. Intr'o prefață concisă și demnă, el găsește cu cale să-și mămorească cugetul, să-și aperse probitatea intențiilor sale literare.

Nu cred că era nevoie. E de o evidență strigătoare faptul că nu i-a trecut prin minte unui Kessel să-și mănjească pana de dragul amănuntelor scabroase, precum nici să descrie temeinic un anumit caz patologic.

Tăleul opereii e altul. De altfel, subiectul e departe de a fi inedit. De curând, în „Amour, terre inconnue", ceva mai de mult în „Nuit et Jour", Maurice Martin — printre alții, alții, s'a ocupat și el, foarte amănunțit, de gâlceava dintre dorință și dragoste. „Belle de Jour", se înruște încă mai de aproape cu eroina unei piese de teatru al cărei nume și autor imi scapă. Ambele își iubesc soptul, — nespus; pofta de dragoste indru-

mându-le însă pe aceeași cale nedemnă, ele popășesc amândouă, în acelaș mârșav locaș. Asemănarea se oprește aci.

E atât de anevoios de mărturisit oare că mai în fie cine stă tainic la pândă un alt site însuși, ce se avată când și când? În cine nu luptă fără încelare, un inger și o bestie, rând pe rând stăpân și slugă?

Ori cum, conflictul e tragic, în „Belle de Jour" el atinge însă culmi neînchipuiri de dramatice.

Severine-Belle de Jour e rodul unei însoțiri fericite: a talentului cu imaginația și ilustrează simbolice antagonismul deapururi dintre pornirile trușesti și avântul curat al sufletelor alese.

Severine iubește mai presus de orice pe soțul ei: Pierre. Ritmul inimii sale e mai potolit de cât al unei fecioare; dragostea ei pentru el în acelaș timp maternă, copilărească, mistică. Pierre n'are rival în sufletul ei limpede, naiv. Trupul îi este însă nesimțitor, rece. Desmierdările lui nu-l încălzesc, îmbrățișerile lui nu-l înfierbântă. Ci un demon înversunat, poftă josnice o mână, și freptat, freptat o ingenuche, o tărăse în tină. Aberația simțurilor ei e stranie, aproape de neadmisi. Relieful concepției și al simbolului se datorește tocmai prăpastiei morale dintre soția sincer, nevărmurit devotată și pensionara pasivă din strada Virène.

Autorul are grijă, să indice chiar dela început, accidentul fatal căruia s'ar putea atribui în parte dezechilibrul eroinei sale, iar apoi, cu o măiestrită duioșie, el ținde să convingă că inima Severinei e o casoletă de preț în care se consumă o esență rară, revărsând lumină blândă de candelă și peste chipul pângărit al prostituției infame: Belle de Jour.

Kessel a înzestrat, fără voie poate, o mică burgheză franceză cu un suflet misterios de slavă, labirint în care prea puținii vor ști să descopere firul Arianei. Mândria și umilința Severinei, castitatea și nerușinarea ei, atât de caracteristice, puținii le vor putea privi cu ochi înțelegători de părinte milos.

E inutil de înșirat toate amănuntele fabulei, și e în deajuns să se constate că epilozul ei, cam melodramatic, cadrează totuși cu acțiunea; meșteșugul autorului n'a dat greș nici aci.

Cert e că în seria operelor lui Kessel, „Belle de Jour" se cade să ocupe un loc special. Cu siguranță, nu va place tuturor, cel ce o va îndrăgi însă, nu o va mai putea uita; și Kessel rămâne astfel printre cei mai simțitori și sinceri scriitori ai vremii. Stăpâna sufletului său e mila, el se închină adevărului iar talentul le împacă pe amândouă.

DIMITRY.

zira lui cu fapte de care oricine trebue să-și dea seama. Da, ar fi voik să spue aceste ultime cuvinte, dar simți că nu mai poate. Un fel de sfârșeală ca după ce ai întreagă de muncă, îl apăsa. Ji era oare puteri să mai continue. În fața acestui străin care-l fixa în mod atât de pătrător se văzu confuz și fără nici un gând.

Pendula mare din perete bătu leșes mici lovituri; dar nu fură auzite de nimeni. O tăcere grea neașteptată se interesea celor doi.

Jată un caz interesant și nu atât prin modul cum se produce, cât prin faptul că se dela un astfel de om", gândi jucătorul. Ce vrea să zică cu asta! Ar putea s'o taie deadreptul. Și nu poate să închipue ce început de diabolică mistificație îi răsare în suflet astăzi când în fața lui stă cu privirile abătute fostul său profesor de matematică din anul liceu, năprasnicul domn Pătrașcu, — cunoscutul Atila. Nicodată nu-l putuse vedea atât de aproape. Păru-i că pară adus tot ca și atunci la școală, numai că acum e alb și puțin mai rar. Măștile la fel; iar obrazul foarte iras palid cu încrețituri care-ți fac milă. Unde-i este ținuta superbă de odinioară? În urmă cu douăzeci de ani! Ah, dacă

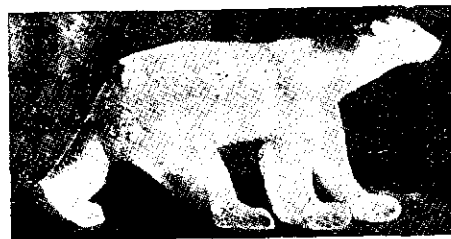
ar mai fi de față măcar unul din colegii de atunci să-l privească înmărmuriți pe cel care-i făcuse să tremure odată! Închise ochii și amintirea-i zboară nepăsătoare către trecutu-i mori. Răscolește tot cu graba celui ce caută ceva, înfocă promiscuitate și se fixează pe cei din urmă ani de școală. Parecă-l vede și acum limpede cât de teribil era omulețul acesta la ora lui de clasă. Cum se întuneca totul împrejur și cum toți într-o tăcere năucitoare îl aștepta deschiderea catalogului. D'apoi surâsul acela, care-i înflorea pe buze ca un spin, după ce te asculta. Pentru fiecare acelaș surâs. Ori cât de însuflețit erai după o lecție bine spusă: surâsul avea semnificația sa: Nu-i de ajuns, băiete!... Și câte visuri urâte prin somn noaptea, când a doua zi era ora lui. „Naum Grigore... Naume ești slab... ana să te las!" și adevărat că în fiecare an corjarea se repeta. Și anul aceasta și la anul și tot timpul, cât l-a avut... Vacanțele lui, toate pierdute cu temeri și nuncă, care erau fără de rost, de prisos. S'o fi aducând aminte oare că în fața lui stă elevul de altădată? Sau un elev de altă dată. Ah, cât rău îi făcuse și lui ca și celorlalți colegi. Iar astăzi, un destin neîndurat îl aduse aici, j-l puse în față, printr'un capriciu. Și

acum tare ar fi curios să știe ce i-ar răspunde în clipa asta bătrânul, dacă întâmplător ar fi unul în locul altuia. Poate că așa slab și pocăit precum pare, ar svârli ochelarii până în tavan și explodând de o legitimă mânie, i-ar arăta așa... Sau poate în loc de toate acestea l-ar bate prietenos pe umeri și l-ar ruga frumos... să nu mai încerce.

Căci bătrânețea nu l-a făcut bun și generos, dar în orice caz mic și laș...

Deschise ochii și rămase uimit: Domnul Pătrașcu cu bațista la ochi plângea.

EUGEN LITEANU

critica literara

DEFINIȚIA UNUI AUTOR CLASIC

Un autor clasic—classicus auctor—spune Aulu-Gel, este un scriitor de prima clasă, de primul ordin. Nu este numai un autor care e studiat în clasele de liceu, este clasică lucrarea ce se apropie mai mult de perfecțiunea artei, dacă nu constituind chiar perfecțiunea în artă.

„Perfecțiune—scrie Hegel—este raportul adevărat între fond și formă, între gândire și expresie. O operă clasică este, deci, aceia în care găsim o armonie perfectă; un echilibru just între fond și formă, între gândire, care este sufletul scriitorului, și forma, care este corpul cu care îmbracă acest suflet”.

Trei secole s'au numit clasice: acela al lui Pericles, acela al lui August și acela al lui Ludovic al XIV-lea.

Nu toate popoarele pot atinge culmea clasică. Egiptenii sunt totdeauna imperfecti, Asirienii, Indienii, în special, ne-au dat monstruosul, idealul, sublimul, totdeauna, însă, fără proporție și fără măsură.

Principalele caracteristici ale clasicului sunt: Armonia dintre fond și formă, echilibrul dintre imaginație și rațiune, proporția, maniera, respectul gustului (am zice: bunul simț, sarea în bucate): amorul adevărului și binelui; iată calitățile esențiale.

Romanticii și parnasieni, simbolisți și realisți, au atins perfecțiunea clasică în multe opere ale lor. Indiferent de gen, de școală, de concepție, clasicul este perfecțiunea armonioasă dintre fond și formă.

Este clasic Victor Hugo în „Légendes des siècles”, clasic Lamartine în divinelor sale „Meditațiuni” și „Armonii”, clasic Vigny în mărețele sale epoei: „Eloa”, „Moise”, „Mort du loup”, „La Maison du berger”, „La bouteille à la mer”, etc.; clasic Alfred de Musset în incomparabilele sale „Nopti”.

Multe din poeziile din „Fleurs du Mal” sunt clasice, multe din ale lui Verlaine.

În literatura noastră, deși romantic în concepție, Eminescu este un clasic, cum e clasic Alexandru, Coșbuc, „Noapte de Decembrie”, „Levki”, „O umbră dincolo de Styx”, etc., ale lui Macedonski.

O SCRISOARE PRO DOMO

Din partea poetului cu avânturi largi de inspirație și cu proză minunată, d. A. Măndru, am primit următoarea scrisoare:

„Iubite Foti! Ți-am citit cartea din urmă „Daphni și Chloe ai vremii noastre”—și am rămas încântat de atmosfera epică, de tipurile adevărate, reprezentative, ale locurilor: cu munți, cu ape, cu sate și orașe.

O podoabă a poeziei noastre epice, Mai ales tipul *haiducului* mi-amers la inimă. Peste tot *umanul*, peste tot cântecul *patriciei*, peste tot *zbaterea*. S'ar putea o car-

te mai nimerită pentru cei fără pă-mânt?..

Cu dragoste,
A. MANDRU.

NICHIFOR CRAINIC: „Darurile pământului”

(Poezii)

Editura Cartea Românească

Nichifor Crainic este poetul care pornește din cea mai pură tulpină a tradiției românești: dela Eminescu, ca pitoresc al cuvântului; dela Coșbuc, ca inspirație campestră; dela Vlahuță în concepția unor anumite laturi ale vieții. În politică, derivă dela d. Iorga, adică dela un naționalism constructiv și dela o democrație cinstită; în concepția filozofiei religioase, descinde dela neuitatul nostru magistru, Vasile Pârvan.

Chiar în poezia patriotică, Nichifor Crainic știe să scape de banalitate și să se ridice la o înălțime epică:

Sus cupa morții cu dureri amare!
Sorbînd-o, te vom binecuvânta;
Ca răurile contopite în mare,
Noi vom muri în nemurirea ta.

Iată pe urmele lui Coșbuc:

Sub cerul lin ca o mătăasă,
Gândirea sprintenă o lasă

Să lunece în imensitate
Și ochii lacomi să ți-i pierzi
Pe ondulările ritmate
De grâne jilave și verzi.

Sau în genul eminescian:

Lună tu, surâs în vis
Plutitor peste abis,
Cerne-ți palida scântee
Peste somn de aleștee,
Peste sălcii plângătoare
Care-apleacă pe izvoare
Despletiri de crengi mlădii,
Grele de melancolii.
Razele spre țărniuri du-le:
Dorm pe nuferi libelule
Ca agrafe de zmarald
Pe umăr rotund și cald.
Ninge vărfurile ierbei,
Fă din raze albe jerbii
Și cu ele să necununi
Adâncimi de văgăuni,
Și cu zâmbetul deschis
Peste creștet de abis,
Fă și mai fermecătoare,
Noaptea asta trecătoare,
Ca s'adoarmă 'n somn ușor
Ranele care ne dor.

De aci nu înseamnă că Nichifor Crainic nu este un poet original, cu o perfecțiune formală evidentă, cu calități de fond ce-l pun în prima linie a generației de azi.

ION FOTI

PENTRU UN PUBLICIST

Dintr'un singur articol: „raportul cel au”: profesorii îl admit a) fie **impuși de situații de ordin intim-social sau material**, b) fie **că aceștia nu sînt pregătiți, nefiind specializați ci improvizati**, chiar și majoritatea elevilor silitori nu învață **pentru a ști ci pentru a trece clasa**; **părinții**... neținând seama de aptitudinile copiilor **săi voeste cu orice preț să facă din, fiecare un titrat**; „examenete fiind scrise se poate vedea orisicînd la examenete de licență cum studentete pun cursul sau cartea între jupon și rochie... **după cum și studenții**... nu se lasă, întrecuți de **către colege**”; colegul L. C., **printre diferitele pricin...**, găsia că existența profesorilor suplînitori... e cea mai grozavă **meteahnă**; „panglicari în ale **fării care ne fac legi**”.

Am zis: **dintr'un singur articol**.

Firește: am ales numai unele pasagii și am subliniat numai câteva erori.

Că autorul, un tânăr licențiat care mi-e bine cunoscut, se numește așa sau altfel — nu interesează. Cazul pe care cronica de față îl illustrează e atât de frecvent și, mai ales, atât de simptomeatic, încât tânărul subscriitor (care nu uită să semneze cu adaosul: „profesor secundar”) încetează de a mai fi un anume, ci devine un adevărat simbol, un caz tipic de ignoranță stilistico-gramatică.

Natural că aceasta îmi impune unele

comentarii pe care tinerii vizati (și așa de mulți în această tristă ipostază) nu au dreptul să mi le ia în nume de... Suntem doar în domeniul „publicistic”, lansati prin cunoscutul sistem anchetelor publice.

În astfel de împrejurări aceste anchete (fără să aducă mai nimic nici din punct de vedere intelectual) seamănă mai grabă cu piloile — la fel cu care ele s'au recolta roditoare a ciupercilor — păcătoși.

Natural, că în orașelul de provincie fanfară și 3 posturi de sergenți, cu o comună și subchirurg; cu 4 frizeri și trei cari unul face și „manicuri”) și o tofărie de lux — asemenea produse scrise constituiesc excitantul sufletesc motivul de întreținere pe timp de săptămîni. Tânăra suburbie începe să mîndră: Jugubra contribuție la activă de asasinat, a limbii românești, o face să creadă că și „consimte la onoarea familiei” multul nostru. Firește că tânărul are motivele să se creadă: salutat cu respect de ucenicul unicului pantofar, ca cei 3—4 precupeți ori măcelari cari mearză crema localității, tânărul nu va da înapoi dela atâtea alte evadări din domeniul manuscrisului și al rotirii.

Și astfel Parcele au fost forțate de binecuvîntarea și să ungi un „publicist”. PAUL I. PAPADOPO

plastica

SALONUL OFICIAL

Sâmbătă ce trecu a avut loc vernisajul Salonului Oficial, cu obişnuitul ceremonial. Solemnitatea momentului a fost accentuată de prezența primului ministru însoțit de d. Vaida-Voevod, Aurel Vlad, ministrul artelor și a d-lui D. R. Ioanițescu.

Artiștii, foarte puțin deprinși cu atâtea căsfăț din partea oficialității, au fost agreabil emoționați și reflecții măgulitoare pentru sollicitudinea marilor oaspeți, sau încrucișat cu amintirea recențelor trecuturi când întâmplarea făcea întotdeauna ca ministrul artelor în astfel de împrejurări să fie ocupat aiurea — evident pentru interese mult mai serioase decât evenimente petrecute în lumea mărunță a celor cari pentru străduințele lor se puteau socoti destul de recompensați cu cinstea d'a fi furnizat pretextul unui portofoliu ministerial.

Nu vrei să spun ce se soptea pe ici-colo, în publicul malițios (artiștii în inocența lor nu observă astfel de lucruri) căruia n'a scăpat proporția compoziției guvernamentale cu care a fost onorat Salonul: trei mari „de dincolo”, contra unu mai micșor „de dincoace”, fiindcă pagina aceasta neavând nimic comun cu politica, nu vrei să-mi iau pe conștiință vr'o nouă zăvanie în sânul guvernului pe tema conlucrării a două concepții: naționali pe ici, țărăniști pe

Publicul împărțit ca întotdeauna în acordarea preferințelor, lasă să se exprime totuși o comună nedumerire asupra criteriilor cari au fost la baza selecțiilor făcute de onor. juriu. Dar dacă în general e admis că profanii n'au cuvânt la acest capitol, anul acesta lucrurile se

Acastă superioară instanță e chemată să judece iar nu să fie judecată !!

Și nu e oare prima datorie a celor „ajunși pe poziție” să se menție cu orice preț chiar cu eroice sacrificii de... conștiință ?

Căci nici anul acesta juriul n'a fost

FLORENȚA PRETORIAN: Din Sighișoara.

MOSCU ADINA-PAULA: „La primărie”.

dincolo — din vechiul regat atât, de dincolo atâți — observații ce s'ar părea să vor să stabilească o paralelă între... și vicem... sensibilitatea și ravnă culturală a unora față de a celorlalți.

Oricum, artiștii au fost tare mulțumii să se simtă luați în serios, mai cu seamă, că d. Aurel Vlad, ministrul artelor a avut buna voință să promită seducătoare speranțe de ocrotire în viitor pentru talentul d-sale.

Un public foarte numeros și select a asistat la solemnitate.

Intrucât privește conținutul artistic al salonului, neputând deocamdată — din lipsă de spațiu să citez nume și lucrări — mă voi mărgini să fac o scurtă privire generală.

complică cu faptul că nici artiștii, atât expezanți cât și cei refuzați, nu sunt mai lămurii în această chestiune și intrucât mă privește trebuie să mărturisesc, că ori cât aş face apel la deprinderea atâtor ani de a înbrățișa cu privirea un ansamblu, d'a judeca o realizare — din punct de vedere al autorului — în calitate de critic ajutat de propria-mi practică profesională, sunt silit să împărtăşesc surprinderea generală

Nu intru în amănunte, deocamdată. Înainte de a-mi justifica calificările printr'o analiză mai largă, au vrei să spun că salonul s'ar prezenta mai rău ca 'n alte dăți.

Remarc însă, că lipsa unora din elemente pe cari juriul consecutive le-au distins ani de-arândul, pare cu atât mai inexplicabilă cu cât juriul din acest an atât prin prezența majorității membrilor lui cât și prin comunitatea de înțelegere a aceluiaș, constant nucleu, nu e de fapt decât reeditarea cu variante minoritare a aceleiaș formațiuni și prin urmare respingerile de cari am vorbit mai sus sunt cel puțin de o suspectă inconsecvență.

Dar cine poate, Doamne, pătrunde în colțurile tainice ale judecății onor. juriu.

scutit de ridicolul participării în compoziția lui a cător-va diletanți, mereu aceeași, pentru cari salonul e odată pe an singurul prilej d'a se afla în treabă artistică și singurul mijloc de-a-și deschide cu mâna lor ușile salonului pentru primirea propriilor drăcovenii „plastice”, năzuind gloriole și recompense în prejudeciul talentelor refuzate cari prin elocvente calități de fac o dureroasă concurență.

Car charité bien ordonnée commence par soi-même.

Cine vă îndeamnă la insubordonanțe, infidelități consentimentale și 'n special la veleități d'a gândi cu propriile dv. mijloace, domnilor refuzați ? Onor. juriu vă pedepsește.

Se spune că Ministerul Artelor ar fi hotărât — în fața celor petrecute — să numească din oficiu juriile viitoare. Ahtă dată vestea ar fi stârnit indignare în lumea artiștilor.

După experiența atâtor ani a sistemului electoral, artiștii par să accepte însă bucuros soluția ministerială.

aşa şi-aşa...

IN LEGĂTURĂ cu cele publicate de noi într'un număr anterior, amintim că părintele Damian Stănoiu a pus sub tipar a II-a ediţiune a volumului „Călugări şi ispite”.

Cele multe înainte şi pe când lucrări noi?

PENTRU SATENII Iată cece se scrie -- la noi -- foarte puţin, deşi grosul ţărănimii ar putea constătu în cea mai compactă şi cea mai recunoscută clasă de cetitori. Şi -- totuşi -- toată lumea vorbeşte -- din convingere -- despre culturalizare pe care o vede nu numai necesară, dar indispensabilă.

E o vădită contradicţie ca atâtea altele. Spre a evada din imperiul ei aştept editori cu inimă de patrioţi luminaţi şi producători cu simţire românească.

PĂCATUL BETIEI -- păsă populară în 2 acte” de d-na Laurenţia Bacalbaşa e o interesantă încercare în acest sens. Având ca ţintă şi ridicarea şi moralizarea masselor -- ea dovedeşte prezenţa aceluşi pedagogism, atât de necesar în astfel de împrejurări. Fără îndoială că între sufletul săteanului şi acela al copilului sunt destule raporturi de asemănare. De aici: necesitatea aprofundării acestui suflet şi modelarea scriitorului după el. Este, desigur, un sacrificiu, -- dar un sacrificiu demn de laudă. Iată tocmai cece face cu toată pasiunea -- d-na Laurenţia Bacalbaşa, adoptând la o concepţie specific-poporană -- limba cea mai potrivită cu mediul cărui i se adresează.

CEEAGE NU NE TREBUE. Un vechin şi foarte cunoscut publicist (prin goana de a desvâlu „foarte micile nimicuri” ale sufletelor „chinuite” care au fost marii clasici naţionali -- ne oferă o nouă tentativă de dezorientare literară: Critica literară în secolul al XIX-lea tratând, în 20 de capitole (nişte biete articolaşe) un număr de 17, critici români. E fără îndoială un record. Explicaţiunea lui poate fi găsită în faptul că -- sub această literatură -- fericitul „născocitor de papuci scriitoriceşti” -- pune, de fapt, pe toţi scriitorii cari au trăit în acest veac găbind fiecareia câte o codiţă criticistă.

Că autorul ei crede necesară o astfel de lucrare -- nu mă miră: sunt atâţia car cred despre ei -- atâtea!

Ceeace mă nedumireşte este faptul dureros că una din cele mai puternice organizaţiuni editoriale dela noi -- poate edită astfel de... pretenţiuni istorico-literare. Din puţina experienţă ştiu că fiecare editură îşi are un cenzor, un specialist al manuscriselor. Tare am dori să cunoaştem numele specialistului care a îngăduit tipărirea unei astfel de înfăptuiri scrise?

Şi încă o întrebare: editorii să fie -- în ultima analiză -- numai nişte negustori, ba încă: nişte negustori orbiţi -- în stare să vândă orice şi oricui?

Şi eu care credeam că editorul trebuie să joace şi un răsunător rol educativ.

PENTRU BACALAUREAT se vinde -- de când cu groaza acestui examen -- orice. Se confecţionează o carte oarecare, i se pune un preţ exagerat şi o bandă cu această inscripţie lugubră -- şi se lansează pe piaţă. Dacă ministerul de instrucţie ar institui un control în acest sens -- situaţiunea ar fi uşor limpezită. Organice în drept s'ar sesiza şi pungile elevilor fricoşi n'ar mai fi golite atât de neomenos. Din nefericire, la noi, un asemenea control neexistând, contribuie la scumpirea examenului de bacalaureat şi la... zăpăcirea candidaţilor -- cele mai multe din aceste broşuri conţinând numai... teorii personale şi superstiţii literare.

Elevii -- candidaţi să ia aminte! Manuale oficiale pentru bacalaureat -- nu există. Cele mai potrivite sunt tot cele de şcoală. Aceasta cu atât mai mult a-cuma, cuscăt bacalaureatul e în plină modificare...

EDITURA SOCEC ANUNŢA următoarele lucrări -- sub tipar:

George Coşbuc: Vatra; George Coşbuc: Poeme; George Coşbuc: Romane. Întrebăm: de unde şi cu ce drept?

Cunoaştem titlurile volumelor lui Coşbuc şi niciunul nu convine cu cele de mai sus. Cine îşi ia permisiunea corectării lui Coşbuc? E vorba de o clasificare? Să se facă -- sub formă de studiu. E vorba de o desgropare a poeziilor la care Coşbuc a renunţat definitiv? Nimeni nu şi-o poate îngădui. Iată de ce apelăm la familie, la „Soc. scriitorilor români” şi la ministerul culturii -- rugându-le să nu îngăduie apariţiunea volumelor de mai sus. *Generaţiunile viitoare trebuie să cunoască pe singurul şi adevăratul Coşbuc -- aşa cum i-a plăcut lui să se prezinte.*

O PETIŢIE. D. F. Aderea adresează ministrului de instrucţie o petiţie cu privire la profesorii de literatură română care -- se vede treaba -- nu se prea oţenesc după... produsele creierilor d-sa.

Cum dreptul de a petiţiona este garantat de Constituţie -- anunţăm pe Aderea F., că vom adresa şi noi o petiţiune -- altui ministru -- dacă d-sa nu va încetă cu opera de dezagregare socială pe care o face la adăpostul unei me literar. Au mai păţit-o şi alţii, de Aderea, pentru că faptul de a fi retribuit de statul românesc e în flagrantă contradicţie cu apucăturile d-tale literare.

ALMANAHUL BANATULUI pe anul 1929 e un model de muncă trebuincioasă şi cinstită în slujba neamului. Dacă urmând acest model, fiecare ţinut românesc şi-ar alcătui un almanach asemănător şi dacă toate aceste almanahuri vor fi răspândite în ediţiuni etnice -- cunoaşterea ţării ar fi un fapt îndeplinit.

Aceasta pentru că „Almanahul Banatului” departe de a fi o seacă şi scorbădă înşirare de încercări literare, mai mult sau mai puţin isbutite, reprezintă stăruinţa nobilă de a face cunoscută, pe toate punctele de vedere, una dintre cele mai însemnate regiuni româneşti.

În felul acesta -- lectura lui alene echivalează cu una din cele mai interesante şi variate excursiuni. Prin faţa ochilor minţii ni se perindează: bogăţii frumuseţi, oameni, locuri, opere, poezii, fapte -- tot ce are Banatul românesc preţios, în imagini sau cuvinte.

Toate felicitările noastre domnului Romulus S. Molin, directorul editurii „Almanahul Banatului” care s'a achitat atât de frumos de obligaţiunea sa şi-a luat.

Va apare în editura „Cartea Românească”:

PAUL I. PAPADOPOI.

Un sol al biruinţei: poetul St. O. I.

D. Jonathan X. Uranus, lucrează la volum de proză, pe care îl va intitula „Poecstea unui vârf”.

D. Constantin Nisipcanu, a terminat volum de versuri, care va apare curând, sub titlul „Nocturne”.

Dr. Mircea Damian va scoate în lume „Ratouri” un volum de schiţe umoristice, intitulat: „EU SAU FRATE MEU?”

literara

oseama de cuvinte

Eleganta și eterna Cécile Sorel a pro-
pus mai zilele trecute, camaradului și
Dorival dela Comedia franceză:

- Vrei să-ți dau portretul meu?
- Mersi doamnă — răspunse reea Do-
rival — nu colecționez decât pictura mo-
derna.

La repetiția generală a noului rovederil
de la Palais-Royal, „Le Chasseur de chez
Marin's", se discută pe un culoar cu
oare aprindere asupra imposibilității
sau posibilității ca noua piesă să fie
opera colaborării d-lor Yves Mirande și
Gustave Quinson.

Nimeni nu contestă talentul celui din-
spate, asupra d-lui Quinson însă plauzează
mare suspiciuni.

Iată conversația dintre doi critici, unul
pro, celalt contra Quinson.

- Quinson, autor dramatic hai da de!
vorbește mai rău decât mitocanii din
republicant!

- Lapsus linguae!

- Dar scrisorile și comunicatele lui
sunt de cele mai imposibile greșeli de
ortografie și ortografie?

- Și Flaubert greșea câteodată!

- Bine, dar e admisibil ca un autor
dramatic să atribuie Mithridate lui Cor-
neille?

- Ironie dragă!

- „Les Misérables" lui Eugène Sue?

- Hucor!

- „Si talent lui Willemetz?

- De ce nu? opereta lui Willemetz nu
intră în al treilea an?

Decuția se eterniza și nu aducea nici
lumina: piesa era semnată Mirande
Quinson și după repetiția generală
critica celebra debutul glorios al
Quinson care imitând exemplul lui
Gautrey și acela nu mai puțin o-
peră al lui Molière, devenea director-
dramatic.

- Când o să-l vedem și actor?

- În timp ce controversa au încetat
Quinson devine autorul la modă,
nu mai vorbește de d. Géroule.

- Ce să vorbească de Géroule, că doar
a făcut mare lucru! Cine e Géroule?

- Par și simplu singurul autor al lui
„Le Chasseur de chez Marin's"! Ei și!
Și Shakespeare și-a scris piesele! De
ce să-ți și le scrie Quinson.

bazar

„DORMI CA SĂ FII FRUMOASĂ"

Ca să fii frumoasă urmează sfaturile
artistei de cinema Clara Bow. Iată-le:
„Când îmi văd prietenle că cheltuesc
sume mari pentru dresuri costisitoare
spre a salva o tinerețe ce se dăce, ard
de dorința de a le spune că scopul cel-
mărește îl ating cu ușurință... dor-
mind. Femeile ce le întâlnim pretutin-
deni; în casă, la birouri, sau la specta-
cote, au înfățișarea prea obosită... Se
cere — e drept — un mic efort de voință
spre a putea să refuzi invitațiile la cari
ești nevoită să stai uneori până în zori,
dar ce fericită te simți când te privești
în oglindă! Să dormi opt ore pe noapte
și să nu-ți pese de ravagiile timpului!
Să fie atât de ușor să-ți păstrezi fru-
musetea!?"

NOUL IMN NAȚIONAL CHINEZ

Guvernul naționalist al Chinei a intro-
pus un nou imn național. El a instituit
pentru aceasta, un concurs, la care a eșit
învingător Cei Wei-Chun.

Ziarul „North China Herald" publică o
traducere liberă a textului noului imn al
Kuomintangului, pe care o reproducem
în cele ce urmează:

„Cele trei legi ale poporului, în cari noi
credem, vor aduce izbânda democrației
și unirea generală a popoarelor. Voi sun-
teți luptătorii pentru cauza poporului și
sperăm că vă veți face datoria, ziua și
noaptea. Să ascultați de preceptele: „Fiți
silitori, fiți viteji, fiți credincioși și su-
puși! Să aveți inimă!"

Sofia. — Jean ce te-a apucat? Inveți băiatul să boxeze?

Capitul — Sigur mamă, ca să știu cum să mă apăr când voi fi însurat..

(Passing Show)

caricatura zilei

IN DUBIU

— Știu tinere, că vrei să te însori cu
una din fiicele mele. Am patru și iată ce
zestre au:

Cea mai mare, o sută de mii, a doua,
trei sute, a treia cinci sute; și a patra
sease sute de mii. Pe care te decizi
să ieși?

- Păi... mlași căsătorii cu a cincea..

MONOTONIE

Cum se numește fapta săvârșită de
un bărbat care e însurat cu două femei?

— Bigamie.

— Și când e însurat numai cu una?

— Monotonie.

(Candide)

PRUDENTĂ

Pagini uitate

CRAIUL DE GHINDĂ

(SCENA ULTIMĂ DIN ACTUL II)

de VASILE LEONESCU

ACEIAȘ — IORGU

IORGU. Bun găsit!

MARIA. Ah!.. Iorgule! (*cade fdră pute-re în brațele lui*).

TOȚI. (deodată). Iorgule! Iorguțule... Nene Iorgule!

IORGU. (*Sărutând mâna Mariei*). Drăguț! mamă! (*pupându-se cu ceilalți și strângându-le mâinile*). Nene Costică!.. Lența!.. D-le Anghelene!.. Ionel!.. A! Uite și Nicu!

NICU. Credeam că nu vrei să mă mai cunoști!..

IORGU. Ce bine 'mi pare că vă văd!.. Ah!.. Cum 'mi bătea inima când am zărit de departe plopul dela poartă!.. Imi venea să săr din trăsura!..

MARIA. (*sărutându-l*). Iorguțu maichi!.. Ce mare!.. Ce frumos, s'a făcut!

LENȚA. Nu 'ți scoți pardesiu nene?

IORGU. Ia uite și Lența cum a crescut. (*Lența ia pardesiu*).

NICU. (*către Anghelleanu incet, arătându-i haina lui Iorgu*). Miroase a să-răcie... ia uită-te la coate.

IORGU. Ia spuneți-mi ce ați făcut? Cum ați dus-o în aști trei ani?

COSTICA. Greu!.. greu Iorgule, dar am scos-o la căpălăi.

IORGU. Multe ai făcut pentru noi nene Costică. Am văzut curtea îngrijită, casa reparată... și aici ia uite... pian, garderop, nu mai e de cunoscut.

MARIA. S'a făcut schimbări mari, Iorguțule!

LENȚA. Aveni și slujnică, o chiamă Anica!..

IORGU. Ce spui? Cum?.. Prin ce minune? Ați găsit vre-o comoară?

MARIA. Și ce comoară!

ANGHELEANU. Măine îmi iau și eu banii!

IORGU. Datoria!.. bine zici... dar cum? de unde?

MARIA. Dragu maichi nu ne-a lăsat D-zeu, ne-a trimis un inger în casă.

ANGHELEANU. Măine se logodește Costică!

IORGU. (*zăpăcit*). Ce spui? Zău? văd și aud atâtea în cât... parcă sunt amețit, ale cui sunt mobilele astea?

MARIA. Ale chiriasei noastre.

IORGU. Aveți o chiriasă?

MARIA. Da... ingeru lui D-zeu!

ANGHELEANU. Comoară!

MARIA. Cu ea se logodește Costică!

NICU. Are zestre mare!

IORGU. Ce spui?

ANGHELEANU. Măine îi dă bani din zestre să-mi plătească datoria.

IORGU. Cum, așa?..

LENȚA. Și mamei i-a cumpărat roche de muselină, mie pelerină.

NICU. Cu jeuri, à la fonfé! (*Ionel repetă*) à la fonfé.

IORGU. Ce spui? Cine e? Cum e?

NICU. O bonbonică!

LENȚA. Frumoasă, nene!

IONEL. Gentilă!

ANGHELEANU. Bogată!

IORGU. Adevărat, nene Costică?

COSTICA. Da! Iorgule. Și ține la casa noastră ca la D-zeu.

IORGU. La surpriza asta nu mă așteptam! Va să zică sunteți în culmea fericirii?

MARIA. Da, numai tu ne lipseai maică.

IORGU. Ce bine 'mi pare! In sfârșit, după atâția ani de necazuri, meritați și d-ța o soartă mai bună. Imi pare bine că am venit la vreme să iau și eu parte la veselia D-voastră. Acum casa ne e întreagă mamă. Ne-am strâns cu toții, uite și prietenii noștrii din copilărie!.. Vedeți acu ne-am făcut mari. S'au dus jocurile și nebuniile după maidan. Ce faceți? sin-teți în slujbă.

IONEL. Da, sîntem la cântărie cu nea Costică.

NICU. Nouă nu ne-a plăcut cartea.

IORGU. Mai bine de voi. Când vezi lucrurile vieții prea de aproape, te saturei de ele. Mai bine să stai într'un colț... co-lea... liniștit, fără griji multe... cu min-tea potolită... între ai tăi... Cum face Ne-ne Costică!.. In loc să ametești învă-țind, dormi liniștit, în loc să tremuri de frig noaptea, stai la căldurică. Ia uită-ți-vă la coatele mele, sînt roase de bănci!.. Vedeți? așa am dus-o! Dar să nu mai vorbim de asta! In sfârșit, v'am văzut, sînteți sănătoși, veseli, ce-o da D-zeu! Și zi te logodești nene Costică?.. Cum?.. Ia spune.

COSTICA. Intâmplarea ne-a adus o chiriasă, acum șase luni, tănără, frumoasă, veselă!..

IORGU. Și o iubești!.. sînt sigur!.. Te ghicesc după vorbă! Unde e? Sînt nerăbdător s'o văz! Cum e? 'naltă? blondă? brună?.. unde e?

COSTICA. O să vie... s'a dus până dincolo... să-și schimbe toaleta!..

IORGU. (*sculându-se*) A! face etichetă! și eu sînt îmbrăcat cam...

LENȚA. (*incet lui Costică*). Nene, să nu-i spui... să-i facem surpriză.

IORGU. (*care a auzit*) Ce, ce să nu'mi spuie?

COSTICA. (îngânând). Nimic... nimic... o glumă.

MARIA. Lența, ia peria dintre sobă și du-te în pridvor cu nentu Iorgu de'l mai scutură nițel să nu-l văză Coana Efimița așa jerpelit.

IORGU. Da mare cucoană trebuie să mai fie D-neaii de vă e rușine cu mine?

ANGHELEANU. Eh! Musiu Iorgule, p'aci s'a schimbat lumea, nu mai e cum o știi D-ța.

LENȚA. Vii nene?

IORGU. (*voios*). Vin că n'am încotro!.. Mie mi-era destul de bine și așa, da!.. fiindcă nu vreau să vă compromit... (*ese cu Lența*).

NICU. (*către Anghelleanu*). Ne ia în pereplizon ca la București.

ANGHELEANU. Las' că'l mai cioplim noi.

MARIA (*la ușa Efimiței*). Efimița maică, să viu să te închei la copii?

EFIMIȚA. (*din odaie*). Mersi mamă, m'am încheiat singură. (*fredonează, apare în prag*). Gata!.. (*toți rămân încolmenți*).

MARIA. Maică precistă!.. Ce minune NICU. Apetisantă!.. (*către Anghelleanu*). Dată dracului!

COSTICA. Curat Zină din povești!

ANGHELEANU. Mai abitiră ca ia la masché!

IONEL. (*către Nicu*). Eu am mai văz una așa la șantan.

NICU. Prostule!.. Știi și tu cum e șantan! Asta e toaletă jemanfi! după ultimul jurnal din Paris!

EFIMIȚA. Ia uități-vă la Ionel cum rămas cu gura căscată.

ANGHELEANU. Unde e răposatu că Niculache să ne vază!..

NICU. Ia tragei Coană Efimița și că-tecu ăla talienescu... știi... ca la onomatice Coamei Maria.

EFIMIȚA. (*danzează și cântă*). Vieni și mar, etc.

COSTICA. (*ducându-se la ușa pe unde a esit Iorgu*). Iorguțule, te-ai scuturat! vino...

LENȚA (*apare în prag*). I'am cusut doi nasturi la gheroc, că-i lipsiau.

IORGU. (*intra*). Iacă-mă scos din cutru vă place?

MARIA. Iorguțule, vino să te recom-dăm... D-neaii e Coana Efimița... chiriș noastră.

IORGU. (*se apropie de Efimița care cântă, și după ce o privește drept în față rămâne uitat cu mâna întinsă*). Dum-neai?

EFIMIȚA. (*dând cu ochii de Iorgu, atretrupe brusc din veselie și dă un strigăt de surpriză*). Ah!

COSTICA. Efimițo, îți prezint pe te-meu, Iorgu.

EFIMIȚA. (*searbădă și cu glasul stit*). Dumnealui e?..

(*Iorgu și Efimița stau câteva clipe în lemnii*).

NICU. Nu v'am spus c'o să rămăie pal (*Iorgu o măsoară pe Efimița de mână până jos*).

EFIMIȚA. (*desmetlicindu-se puțin într'un hohot de ris*). Ha! ha! ha! ha! pare bine... imi pare bine!

MARIA (*către Iorgu*). Nu e așa că drăguț?

IORGU (*bolborosind*). Da... da... un-toare... (*fixând-o pe Efimița*).

EFIMIȚA. (*stăpânindu-și necazul ton zeflemist*). Sînt picantă, nu e așa (*râde cu hohot*).

COSTICA. De ce rizi Efimițo?

EFIMIȚA. De mutra D-nealui... par-niar mai fi văzut!.. ha! ha! ha!.. Și cu-mi-l inchipuiam un băiețoi cu chipu cu uniformă de gimnaziu!.. Când e e gogeamite omul!.. cu mustață până urechi!.. (*Iorgu face o mișcare*).

MARIA. Ce ai Iorguțule?

IORGU. (*stăpânindu-se*). Nimic ma-

carti redacte în extrase

BONOMUL COLAS BREUGNON

Romain Rolland

Cu scânteietoarea-i vervă și ironie, Romain Rolland descrie în această operă, neînfrânatul dor de libertate al eroului, pulverizat într-o credință neștrămutată în viață. Setea pentru trăirea ei cât mai desăvârșită, îl pune în conflict cu o întreagă societate, de care, el însă, își bate joc mereu.

În pasagiile cari urmează, redăm tocmai acest neastâmpăr optimist al lui Colas Breugnon în ipostazele cele mai fericite pentru geniul satiric al autorului.

POVEȘTEA CIOCĂRLIEI

... Martine, fii binecuvântat! Trebuie să nu mai merg. Orice trudă e zadarnică. Am muncit destul o viață întreagă. Vremea să mai petrec puțin. Iată-mă la masă, cu oala de vin în dreapta, și o cântărea în stânga; un caet curat și o țesătură cu brațele deschise. Hai no- bilitate să stăm de vorbă. Ce minunat e să faci ocolul mici tale împărății și să spui: „Toate acestea sunt ale mele. Aci eu sunt domn și stăpân. Nici regele și nici gerul nu pot să strice planul. Nici Regele, Nici Papa, nici războiul. Nici bătrânica mea morocănoasă...”

... deci să trecem pe răboj bunu- rii acestei împărății!

... întâi și mai întâi, — lucru cel mai de preț dintre toate, — mă am pe Colas Breugnon, băiat bun, născut în Burgonia, rotunjour pe toate părțile, trecut cam multșor de vârsta tinereții (cincizeci de ani bătuți pe muche), în voinic, cu toate măselele sănătoase, ochii viți ca ai unui peștișor și un zădravm la rădăcină, deși cărunț. O casă, o nevastă, patru băieți, o fată, și o țesătură (mulțumesc lui Dumnezeu), un răboj (nu se poate altfel!) optsprezece

nepoți, un măgar cenușiu, un câine, șase găini și un porc. Bogat mai sunt! Pe ziua asta cu ger, trec pe la fiica-mea măritată, Martina, unde mă întâmpină surâsul candid al Glodiei, nepoata mea. O iau și plec la plimbarea mea obișnuită de fiecare zi. E cea mai bună prietenă a mea, mica mea oiță, broșcuța mea care ciripește. Are cinci ani impliniți, e mai voale decât un soarece și mai mult ageră decât șireată. O iau de mână:

— Vino mititico, să ieșim înaintea ciocărliei.

— Ciocărlia?

— E sărbătoarea întâmpinării Domnului. Nu știi că astăzi se întoarce înapoi, din cer?

— Dar ce-a căutat acolo?

— S'a dus să ne aducă focul.

— Focul?

— Focul din care se plămădește soarele, focul care face să fiarbă cratița pământului.

— Și când a plecat în cer?

— La Ziua Sfinților. În fiecare an, în Noembrie, se duc să încălzească stelele.

— Și cum se întoarce înapoi?

— Trei stele se duc să-l caute.

— Povestește-mi...

— Pășește mărunț și repede pe șosea. Bine înfășurată într-o flanelă de lână albă, cu

o bonetă albastră în cap, par'că e un pițigo. Nu i-e frică de ger; dar obrăjorii ei rotunzi sunt roșii ca un merișor și fărâmitura ei de nas curge ca o fântână...

Imi încep povestea cu cele trei păsărele plecate în călătorie: Sfredelușul, Botgrosul și Ciocărlia. Rând pe rând, primele două încearcă în zadar să ia boaba de foc, părjolindu-și ciocul. În cele din urmă sosește ciocărlia, mititicoa mea curajoasă care apucă din sbor flacăra scăpată de celelalte două și ascunde în pământ, între brazdele noastre înghețate, mândrul bob de soare care le face să se umple de voie bună...

Mi-am sfârșit povestea. Glodia ciripește acum la rândul ei. Clopotele bisericii se înalță dealungul văilor; glasul lor curat se risipește ca un val limpede în aerul tăios și rece. În vreme ce mă distrez, sorbindu-le cântecul, iată că o rază de soare străbate scoarța cenușie care acoperea cerul. Și tocmai în clipa aceea, Glodia începu să bată din mâini și strigă:

— Bunicule, o aud! Ciocărlia! Ciocărlia!

Atunci, răsând de fericire la auzul glăsciorului ei limpede, o iau în brațe, o sărut și-i spun:

— O aud și eu, întocmai ca și tine! Vine ciocărlia! Primăvara vine!

II. ASEDIU sau clobanul, lupul și mielul

Pivnița mea se va goli în curând. Soldații pe cari d. de Nevers, ducele nostru i-a trimis să ne apere, au dat cep și celui din urmă holoboc. Să nu pierdem vremea, să mergem să bem împreună cu ei. Au să mă sărăciască, știu bine, dar cel puțin să mă înveslesc și eu. Nu e pentru întâia oară! Și dacă o vrea Cel de sus, nu va fi nici cea din urmă.

De treabă băieți, gata să sară oricând în ajutorul unui om sărman, care se lupă, la masă, cu plosca în mână!

Dar iată ultimele zile dinaintea postului mare. Oricât am fi de rău pregătiți trebuie să le primim cu cinste. Faima orașului nostru Clamency este pusă la încercare. Auziți cum sfârșe cuptoarele un miros plăcut de grăsimi se răspândește pe toate străzile. Saltă, plăcinta, sus! sus! saltă pentru Glodia mea!...

Un tam-baram-tam-tam de tobe și de fii-fiu-fiu de fluere. Un ropot de răsede și de huiueli. Sunt domni din Judeea, cari sosesc în carul lor să cerceteze Roma. Judeea este porecla dată mahalalei Be-

... cum... risu cucoanei... mă sicfie... meste... curios, nici să nu-ți treacă gând și să dai așa cu ochii de... așa face o mișcare). Afară de asta, și ostentiv de drum... așa avea nevoie... („și șterge fruntea, se apropie... și zimbând ironic îi șoptește).

... să vezi un băețoiu cu chipiu uniformă de gimnaziu?... și când... ha! ha! ha! Imi pare bine... imi bine de cunoștință!...

MARIA. Du-te la nentu în odaie și cul- longuțule... (sărutându-l). Dragu... D-zeu mi te-a trimis!...

... (uitându-se în ochii Coanei Ma-... mi se pare și mie. (Fixând pe... se retrage în odaia din dreapta).

... (urmărind eșirea lui Iorgu). Craiu de ghinda... cu necaz... în casă... un de seară... Ași!... fleacuri!... fleac de mahală!... (răde înfierbântată, se duce drept la Costică și-l apucă... îndouă mâinile). Măime facem lo-... nu e așa Costică?

... Da, Efimițo!

... (din ce în ce mai agitată).... lui pasă de Olimpia Cărturărea-... Dacă se dracului piata rea, cohea!...

... să cântăm, să bem: vin, țuică, șampanie.

NICU. Ca la șantan!

EFIMIȚA. (desmetecându-se, se repede la el și-l apucă de gât, străpungându-l cu privirea). Ce? Ce-ai zis?...

NICU. (făcându-se mititel și răsând smintește). Nimic Coană Efimițo!.. O glumă de cazarmă!..

EFIMIȚA. (cirpindu-l). Stupidule!.. Dar la ce atâta țevatură?.. Măine se isprăvește!.. Și o să trăim liniștiți... o să fiu fericită... Cum scrie în bilet... nu știți? biletu care mi l'a scos papagașu, când a venit talianca sub boltă!.. uite!.. (agitată scoate bilețelu din sin și citește) o să trăiești 73 de ani... O să fii fericită... O să te măriți... și... ducă-se la dracu Craiu de ghindă!.. inecată de plâns și de ris forțat izbucnește ca o nebună în cântec: și dansând) vieni sul mar etc..

TOTI. Bravo! bravo!

MARIA. Ferice de mine?

ANGHELEANU. (cu necaz). O să ai bătrânețe fericită. (toți joacă).

CORTINA
Sfârșitul actului II

VASILE LEONESCU

bleem, unde stau „plutași” din Clamency. Cortegiul începe cu muzica în frunte, urmat de carul postului mare. Dar iată învingătorii, vitejii zilei de azi! Pe un tron făcut din suneți, sub o boltă de limbi afumate se învește regina Cărnaților, încununată cu o tobă de creier, cu gâtul împodobit de un colan de mătănie de cârnăciori, înșirați pe sfoară și pe cari le mângâie cu degetele ei umflate. Înșfârșit primăvara închide alaiul. O față fragedă, trandafirică și răzătoare, cu fruntea netedă, cu părul bălaie, cu cârlionți mici, încununată cu ciuboșica-cucului, galbenă și strălucitoare și purtând peste umeri împrejurul șanilor ei rotunzi și mici, mănunchiuri de flori prinse cu frunze de alun. La brâu poartă un chimir plin, sunător iar în mâini ține un coș.

Vechiul meu prieten, popa Chamaille care a venit pe la noi, mă poartă în parohia lui odată. Mă hotărâi, înșfârșit, nu mult după această sărbătoare. Pe drum mă bătu gândul să mă opresc puțin și să iau din Dornecy pe celălalt prieten al meu, Paillard notarul: ca și grațiile nu ne șade bine decât atunci când suntem tus-trei laolaltă. Il găsi lucrând.

Mergeam vorbind. În clipa când intrăm în piața bisericii, o aflară plin de oameni cari dădeau din mâini, vorbind în gura mare și tipând. Nu se auzia decât câte un sgomot răstăit, ici și colo:

„Omizi și viermi... Cărăbuși și șoareci de câmp... Cum *spirito tuo*...”

Și Chamaille striga:

— Nu! Nu! N'am să merg.

Poporul nu se lăsa:

— La naiba! Ești sau nu popa-al nostru? Răspunde, da sau nu? Dacă ești (și ești, n'ai ce face!) trebuie să ne slujești.

Chamaille de colo:

— Pungașilor! Servese pe Dumnezeu, nu pe voi...

Când intrară sus, după ce îl chină puțin, strigându-l mereu, popa Chamaille ne eși binevoitor și ne pofti să gustăm vinul său. Il rugară să ne lămurască întâmplarea ciudată de adineauri.

— Trebuie să știți, începu el, că acești nemernici, în fiecare Duminică vin și-mi cer, unii să mă rog pentru timp frumos, alții pentru ploaie, alții pentru vânt. Ba mai mult de cât atât: unul cere ploaie tocmai când altul are nevoie de soare, și atunci chlamă toți sfinții în ajutor. A! nu! De-acum înainte să facă ce vor. Dacă nu pot trăi de cărăbuși, n'au decât să se descărăbușească singuri. Vă jur că nu mă mai ridic din jeț. Să hem!

Tocmai când ne avântasem în cuvântări filosofice, câte-un „Doamne-Sfinte”, câte-o „Maică preacurată” urmată de suspine ne vesti sosirea doamnei Heloiza a popii.

— Ajutor! ajutor! săriți, domnule pârinte!

— Ei, găscă, ce s'a întâmplat? întrebă acesta, nerăbdător.

— Vin! Vin icoace! Ei sunt!

— Puțin imi pasă!

— S'au strâns cu toții acolo, la Pieq-Lungul, fac tot felul de strâmbături, descântăce cum le zice și cântă: „Șobolanji și cărăbuși, să fugiți din câmp acuzi, drept la popa să vă vadă, și în vecini și în livadă”.

Auzind vorbele acestea, Chamaille se repezi:

— Ah! Blestemații! În livada mea cărăbușii lor. Ah, Dumnezeu! Sfinte Si-

mioane! vino în ajutorul slujitorului tău!

După ce mai bău o dușcă de vin, se ridică să plece. Il întrebarăm curioși:

— Incolro?

— La război, răspunse el, împotriva cărăbușilor.

NEVASTUICA

Parcă mă văd și acum, cu gura căseată, rezenat în amândouă coatele pe zidul despărțitor al meșterului Menard Lagneau, stăpânul meu care mă învăța alesul meșteșug de a ciopli lemnul. Și de partea cealaltă, într-o grădină mare, o față frumoasă, sglobie, legănând în mâinile ei oacheșe și puternice, două stropitoare de apă asupra capetelor înfrunzite ale ierburilor, cari își deschideau ciocul lor mic, ca să bea.

Ea mă vede și-mi zice:

— Încă un îndrăgostit, care a căzut în capcană!

Sunt eu prost dar nu mă număr printre îndrăgostiții rebegiți și îi zic:

— Fă-mi și mie, loc acolo.

Atunci, începe să râdă și cu mâinile în solduri, drept în fața mea, cu picioarele desfăcute, îmi răspunse repede:

— Ia priviți, la laconul ăsta! Crezi că merele se coc pentru pliscul tău...

Astfel făcui cunoștință, într-o seară de sfârșit de August cu ea, cu Nevastuica, trumeasa grădinișoată.

Pe Nevastuica mea care cântase până atunci n'o mai auzii. O căutai din ochi. În grădină nimeni. Deodată o zării, la umbra magaziei dormind. Sării zidul călcai în fugă peste salată și peste verde, o luai în brațe cu totul și o sărutai pe gură: era goală și caldă și asudată leacavea; pe jumătate adormită, se lăsa în vola mea, amețită de plăcere și fără să deschidă ochii, buzele ei căutau buzele mele. Un val de dorință îmi curgea sub piele: eram amețit și strângeam tot mai tare carnea aceea îndrăgostită. Dar mă găndii. Mă smulsei din brațele fericii, desfăcui mâinile cari se înlănțuiau, îmi deslipii buzele de-ale ei și desleșteai legăturile cari ne ținutau și o luai la fugă. Din ziua aceea ca s'a separat pe mine.

O găsește la un puț, de unde scoate apă.

— Breugnon!

Mi se face răsuflarea. Mai zise odată:

— Breugnon!

Și ne privirăm atunci, amândoi.

— Sărută-mă, zise ea.

Îmi spusă că pe mine mă iubise, dar toate le făcuse numai ca să se răzbune. Când mă auzia bătându-mă cu Pinon, îi venea să se sue pe zid și să strige: „Breugnon! nu fii nebun! nu vezi că te iubesc? Ce o să câștigi dacă o să lași o bucată din tine, și încă din cele mai bune în gura acestui lup. Mie nu-mi trebuie bărbat ciopârțit, ciuntit. Te vreau îndreg...”

La plecarea o sărutai din nou. Am colindat după aceea pe câmp, silabisind pretutindeni vraja cântecului simplu al naturii.

GIUMA

Nu după mult timp, ne pomenim și cu această nepoftită, că ne vizitează. Insuși eu, începusem să am amețeli. Mă gândeam cu inima strânsă de durere:

— De bună seamă, mă duc. Pofta, mi-a pierit. Asta e începutul sfârșitului...

Toți locuitorii plecaseră departe. Florimond cu Martina și Glodia, ca și baba

mea. Numai eu și cu încă câțiva chemați rămăsesem. Dacă văzui că se groașe gluma, îmbrăcai hainele cele rupte și-o poruii în deal. Ia via mea unde aveam o cocioabă mică.

Ceasuri întregi mă tăvăleam în bălăgarul de acolo.

Într'un târziu, auzind că sunt gra bolnav (vestea le-o trimisesem printr-un copilăș), notarul Paillard și popa Chamaille, veniră să mă vadă încă odată înainte de moarte.

— Să vă poftesc să intrați? Mi se pare că vă e cam cald.

— Nu, mulțumim, nu, mulțumim! stați gară amândoi speriați. E destul de bălăgar și aici.

— Haide, Breugnon, începu părintele, nu te intrista. Dumnezeu te cheamă la el. Mare cinste, fiule! Dar ca să te fățișezi înaintea lui, trebuie să te îmbraci mai curat. Hai, vino să te spăl. Prepătește, păcătoșule!

— Numai decât. Mai avem vreme puțin.

— Nefericitele! Căruța nu așteaptă.

— Nu-i nimic. O să mergem pe jos.

El începu să se vâicărească.

— Mi se sfâșie inima, continuă. Nu odată n'o să mă hotărâsc să te las și gur pe pământ.

După ce vorbii și cu Paillard, ei pe urmă, lăsându-mă în chinurile cele grozave. Dar tot eu triumfai. Căci după puțin timp, mă îndrăveni și mai bine în mirarea tuturor. Pornii spre baba unde găsi două bolnave: pe ea și micuța Glodia. Primei îi înduleci stăruitor iar pe cea de-a doua o vindecai. După aceea mă hotărâi să plec spre Clamency. Pe drum aflai dela un căruțaș grozavă veste că mi-au dat foc casei. La început mă cutremurai. Gândul că de-acum înainte o să trăiesc printre vecini, legați de ei, mă înspăimântă.

Azi e sfântul Nicolae. Cei patru copii ai mei s'au strâns în jurul meu ca să sărbătorească ziua. Aproape să se încovoaie de bucuria revererii.

— Ei moșule, îmi zice copiii. Era bine detraît, când aveai douăzeci de ani! Mamele aveau pe atunci, pieptul mai înimos și mai plin, bărbații aveau încă la locul ei, și celelalte de-asemeni. Și văzui pe regele Henric și pe ducele la dovic! Nu se mai cioplesc oamenii de lemnul ăsta...

Răspund:

— Diavolilor, râdeți! Bine faceți, o să să râzi. Dar la naiba! Nu sunt atât nebun să cred că la noi nu se mai cule vile și că e sărăcie de flăcăi cari să îmbulzească la cules. Știu bine că pe unii unii care pleacă, vin în locul lui creșcă lemnul din care se făuresc stângaci volnici ai Galiei, crește tot așa de tare de drept și de des ca înainte. Trăiască regele care bea! Și să trăiască și poporul lui, sugaci!... Și pe urmă, ca să fim drept și să vorbim așa între noi, copii, nu nebun, nu zic, e bun! dar tot mai sunt eu. N'am ce face cu tronul nici jos, nici acolo sus. Fiecare cu locul și umbra lui, sub soare! Fiecaruia pe locul de pământ și două brațe ca să-l scoar nească! Nu cer nimic altceva.

Și dacă regele ar veni la mine, îi spun:

— „Ești oaspetele meu. În sănătatea! Sezi jos, aici. Vere dragă, stăți între noi. Fiecare Francez e un rege, unchiușul e stăpân la el acasă”.